

Índex

1. 9è Cicle de conferències: Montagut Aula Oberta
2. Entrevista a Antón Costas
3. Entrevista a Carme Llasat
4. Entrevista a Carme Junyent
5. Entrevista a Josep Maria Fradera
6. Entrevista a Rebeca Puértolas
7. Entrevista a Gemma Saura
8. "Jo guanyo, tu et fots" de Dafne Mill
9. "Democràcia plena" de Gerard Ferret
10. "Viure per fluir, fluir per viure" d'Èlia Cunillera
11. "La fe humana" de Mario Carreras
12. "L'individualisme és egoisme?" d'Emma Oliete
13. "Som lliures llavors o no?" d'Alba Cartró
14. "El silenci" d'Aina Jodar
15. "Moralitat en situacions extremes" de Pau Saavedra

9è Cicle de conferències: Montagut Aula Oberta

JOSEP MARIA LLURÓ

Assistir a conferències “en directe” en temps de google meet i zoom és retrobar la calidesa d’una conversa presencial, d’una interacció més humana i propera. Per això, la nostra escola ha mantingut el format de conferències presencials per a diferents cursos al llarg de l’any acadèmic 21-22. La culminació d’aquest projecte és el cicle adreçat a 4t d’ESO i Batxillerat anomenat “Montagut Aula Oberta”. Què volen dir aquestes paraules, o dit d’una altra manera, quin és l’objectiu d’aquest cicle que ha arribat enguany a la 9a edició?

Comencem per la paraula del mig: aula. Una aula és l’espai en un centre educatiu on normalment es fan les classes. Però hi ha un significat més antic que recorda que, a l’imperi romà, el nom d’aula també feia referència als palaus imperials des d’on es governava tota la romanitat i on es trobaven els consellers “aùlics” que, més tard, en el feudalisme, al Sacre Imperi Romano-Germànic, assessoraven l’Emperador en temes legislatius i judicials. Retinguem, doncs, el verb “assessorar”. En una aula no només s’ensenya, també s’aconsella, s’acompanya i s’orienta, és a dir, s’assessora. En temps d’incertesa, de canvis econòmics, socials, culturals -i si m’ho permeten antropològics- vertiginosos, en temps de grans descobertes i de grans preguntes, convidar a conferenciants que reflexionen des dels seus respectius àmbits sobre el canvi, el repte, el futur i el llegat de la història és permetre als alumnes que se sentin acompanyats i aconsellats. Potser algun dels alumnes que han assistit a aquestes conferències orienti el seu futur professional per algunes de les reflexions que va escoltar en alguna d’elles. Ni que només en fos un, ja haurien valgut la pena totes les conferències fetes.

La tercera paraula, “oberta”, fa referència a la pluralitat, al diàleg des de posicions diferents, a la síntesi entre conceptes que poden ser aparentment contraris. Obertura vol dir ampliar horitzons, configurar una visió pròpia no dogmàtica sinó reflexiva; vol dir: construir, imitar creativament, no copiar ni blasmar. Els conferenciats que han passat en aquests anys pel Montagut dibuixen un ventall de visions del món ric i divers. “Oberta” vol dir també “curiositat”. Tant de bo les conferències serveixin als alumnes per a descobrir el goig de la curiositat intel·lectual, una de les experiències més altes de l’intel·lecte humà, com ens va recordar en un cicle anterior el recordat Jorge Wagensberg.

“Montagut”: la primera paraula, volgudament. Perquè el Montagut vol ser una “aula oberta”. Un lloc on els alumnes aprenguin reflexionant, que assagin a fer servir la paraula

com a eina de coneixement, com a coneixement senzillament, que aprenguin a escoltar i a discutir sobre el que han escoltat, a preguntar i a discernir. Montagut vol ser una escola que formi els seus alumnes per ser agents del seu propi temps, perquè siguin protagonistes actius en la construcció del món en què viuran com a adults i no només vaixells de paper sotmesos al corrent ingovernable d'un riu que els porta cap el fons o la llera.

Els cinc conferenciats d'aquest curs han transmès aquestes idees. Anton Costas, catedràtic d'Economia Política de la UB, i actual President del Consejo Económico y Social del Reino de España, és un dels economistes més prestigiosos de l'Estat. Amb una agenda endimoniada, va accedir inaugurar el curs amb una conferència que els nostres alumnes difícilment oblidaran sobre el tema "Digitalización y cambio climático: una transición justa". Les seves reflexions crítiques ("¿com és possible que Espanya sigui el tercer país amb una taxa de desigualtat més gran?") van anar acompanyades de bons consells ("En la vida se consiguen muchas cosas preguntando") i d'un mandat als nostres alumnes: "Contra el cambio climático tendremos que ser coherentes. Y este esfuerzo de coherencia os corresponde a vosotros".

Carme Llasat, catedràtica de Física de l'Atmosfera de la UB, va parlar sobre "Què ens diu la física de l'Atmosfera del canvi climàtic?". La seva conferència va començar enllaçant amb el que havia conclòs Anton Costas quan la Dra. Llasat deia als alumnes: "No podem quedar-nos de braços creuats per a lluitar contra el canvi climàtic. El futur és dels joves i heu de ser protagonistes d'aquest canvi". Els va demanar "una mentalitat nova" i els va animar a "que formeu part dels que busquen solucions". No és això també orientació acadèmica?

Carme Junyent, professora de Lingüística General a la UB, va titular la seva conferència "La diversitat lingüística i el futur del català". Va dibuixar un panorama ombrívol de la situació del català en temps de la globalització econòmica i cultural que vivim. Va demanar que el català fos "una llengua de convivència", estimada i respectada tant pels que la parlen com els que venen a viure a Catalunya, dels qui va dir que només aprendran el català si els catalanoparlants demostrem que estimem i respectem la nostra llengua. Per Junyent, una forma d'aquest respecte i estima de la llengua és la realització de produccions culturals de qualitat.

Josep Maria Fradera, catedràtic d'Història de la UPF, va centrar-se en un tema històric d'actualitat, "La prehistòria de l'antiimperialisme". Davant la proliferació de manifestacions polítiques que qüestionen figures i fets històrics vinculats a l'esclavatge, a la conquesta colonial dels pobles no europeus i a les pràctiques neocolonials o imperialistes, Fradera va desenvolupar una conferència densa de contingut. Va recordar els alumnes que la Història no treballa amb materials que són aliens a l'actualitat, al contrari. Coses que semblen llu-

nyanes en el temps poden exercir -i de fet ho fan- una influència notable sobre el present. Va animar els alumnes a que fessin servir “el cervell per pensar i poder actuar si cal i així no conformar-se amb les explicacions fàcils”. No és aquesta recomanació una poderosa eina per a navegar en un món on les fake news, les manipulacions de tota mena i les explicacions fàcils alimenten els populismes que amenacen la llibertat de tots i cadascun de nosaltres?

Finalment, Gemma Saura, periodista de La Vanguardia, va mostrar com en el món actual la informació de qualitat és una eina poderosa per entendre i anticipar els canvis a venir. En la seva conferència “La demografia, plastilina de la geopolítica” va oferir als alumnes un exemple pràctic del que vol dir “aprendre a aprendre”. Partint de la idea que ella no era una especialista en el tema, va mostrar com, per requisits del seu treball, ha hagut d’informar-se, llegir, analitzar críticament la informació i desplegar davant dels alumnes una claredat expositiva i unes dots d’anàlisi i els van ensenyar -per qui va voler aprendre-ho- que en el món en què ells seran adults aquesta actitud de cercar informació de qualitat i de saber-la utilitzar críticament serà una de les competències essencials per a la seva vida i per a la seva professió.

En resum, tot i que les circumstàncies de la covid no ens van acompanyar, vam poder mantenir el nostre cicle anual de conferències del Montagut amb la voluntat d’orientar i acompanyar els alumnes per a entendre el món en què viuen, un cicle que volem que sigui plural perquè vegin que davant d’un fet poden haver-hi moltes posicions per a interpretar-lo, per demostrar, en definitiva, que les solucions fàcils no existeixen i que cal tenir curiositat, fer-se preguntes i estar disposat a assumir el protagonisme que d’aquí poc els pertocarà de tenir com a generació.

Antón Costas es catedrático de Política Económica de la Universidad de Barcelona. Ha presidido el Círculo de Economía de Barcelona entre 2013 y 2016. Desde 2021 es Presidente del Consejo Económico y Social de España.

Sus investigaciones se centran en los procesos de formación de las políticas públicas y, en particular, en los procesos de reforma económica. Ha publicado numerosos libros, como *La torre de la arrogancia. Políticas y mercados después de la tormenta* (2011), *El final del desconcierto* (2017) o, recientemente, *Laberintos de prosperidad* (2021). Es también colaborador asiduo de diferentes medios de prensa escrita.

Antón Costas

DIGITALIZACIÓN Y CAMBIO CLIMÁTICO.
UNA TRANSICIÓN JUSTA - 15/10/2021

"Hay que luchar contra la pobreza severa, de niños y mujeres, porque, si no, no hay sociedad digna"

Tal como expone en su ensayo 'Un nuevo contrato social pospandémico. El papel de la Economía social', el contrato social vigente hasta mediados de los años sesenta ha resultado ser eficiente, aunque no sostenible ya que acaba disolviéndose. ¿Piensa que una alternativa más permanente sería posible?

Sí, creo que sí. Sorprendentemente para mí, con la Covid estamos revitalizando algunos elementos del viejo contrato social que habían sido abandonados. Es decir, lo que en España hemos llamado ERTES, los programas de gasto público orientados a sostener el empleo o las empresas aun cuando la economía se ha hundido. Este era un instrumento típico del viejo contrato social. Por lo tanto, creo que sí, que nos hemos de esforzar en ese camino. Pero ¿qué es un contrato social? Es un compromiso que tiene partes escritas y partes no escritas. La Constitución es una parte escrita, las no escritas están en el seno de las familias o de las empresas. Es un compromiso entre aquellos a quienes les va bien y aquellos otros que corren el riesgo de quedarse atrás, o no solo de quedarse atrás, de quedarse en la cuneta, en la cuneta del desempleo, de la falta de ingresos o de expectativas.

Por lo tanto, el contrato social, insisto, para mí es un compromiso entre aquella parte de la sociedad a la que le va bien las cosas y aquella otra parte que podría quedarse atrás. Pero ese compromiso no puede ser solo retórico, no pueden ser unas palabras, tiene que estar apoyado en polí-

ticas e instituciones (sistema sanitario, sistema educativo) que hagan cumplir ese compromiso, ese contrato social. Creo que eso se destruyó parcialmente en la crisis de 2008, con la llamada política de austeridad. Lo que hicieron los gobiernos en aquel momento fue cortar las patas de lo que son elementos básicos del contrato social: se redujo el gasto en sanidad, en educación, el gasto para personas mayores...

Sin embargo, sorprendentemente, la Covid-19 ha recuperado parte del desgaste de esas patas y algunos grandes proyectos, como el que hablábamos aquí, en Estados Unidos son un intento por parte del gobierno de volver a construir un contrato social.

Y el neoliberalismo, ¿cree que tiene algún papel relevante aquí?

El neoliberalismo es una corriente filosófica y política que trajo muchas cosas buenas a las sociedades. El liberalismo trajo los derechos humanos, la idea de igualdad de oportunidades. Esas corrientes provienen de la época de la Ilustración y el liberalismo está, en gran parte, detrás del contrato social de la posguerra del que hablábamos antes. Por lo tanto, hago una reivindicación del neoliberalismo pero, sin embargo, es verdad que tiene dos retos muy importantes. En primer lugar, tiene que integrar mejor el feminismo, porque lo que tenemos hasta ahora es un liberalismo de hombres, y además de hombres blancos. Por lo tanto, en segundo lugar, tiene que integrar también el fenómeno racial.

Dicho esto, ¿a qué llamamos neoliberalismo? Se trata de una corriente que en filosofía y en economía comenzó a imponerse a partir de los años ochenta, basada en una exageración del pensamiento económico que consiste en creer que los mercados pueden regularse libremente (los mercados son las relaciones de compraventa entre vosotras y yo, en cualquier mercado de manzanas, de peras, de patatas o de vino; o en el mercado de trabajo, las relaciones entre trabajador y empresa). Consiste en pensar que hay que dejar que la gente contrate con los mercados, libremente, sin la intervención del estado mediante regulaciones, según criterios de justicia, o en el ámbito del

medioambiente, sin regulaciones que te exijan cumplir ciertos reglamentos para evitar la contaminación. Creer que realmente los mercados, libres de toda interferencia, van a traer prosperidad, y además prosperidad para todos, eso es el neoliberalismo. Es una exageración de aquel liberalismo del que os hablaba antes.

Yo, como economista, no le hago ascos a una economía donde los mercados tengan una gran importancia, pero donde a la vez esté el Estado, para asegurar esos elementos que decía antes de sociedad justa, y a la vez también esté la sociedad, que pone enormes límites al mercado.

El neoliberalismo fue dominante en los años ochenta-noventa y diría que, al menos, hasta el 2008. Y en cierto sentido, hasta la Covid-19. ¿Qué pasará de ahora en adelante? Lo que estamos viendo es lo que decía antes, que hay políticas nuevas que vuelven al buen liberalismo. En el sentido de políticas para establecer una sociedad más justa, políticas para dar igualdad de oportunidades a las mujeres, para erradicar los fenómenos de racismo. Yo creo en este liberalismo. Creo que este liberalismo es también progresista y que puede encontrarse tanto en ideologías de izquierda como conservadoras. Pero no descarto que la oleada de neoliberalismo pueda volver a aparecer en el futuro, porque la idea de mercados libres de toda interferencia, que crean riqueza, es una idea muy simple, pero muy fuerte.

Usted habla de la ruptura del contrato social que había predominado en Europa y en España hasta finales de los ochenta. En España parece que este contrato social duró un poco más aunque también se rompió. ¿Cuál cree que fue el gran punto de inflexión que desencadenó la situación posterior a la crisis de los años ochenta? Respecto principalmente a los tres pilares: trabajadores, empresarios y Estado.

Sí, hay dos corrientes de fondo que fueron dañando el contrato. No acabaron con él, porque seguimos teniendo un buen sistema sanitario, seguimos teniendo un buen sistema educativo, en términos relativos. El contrato social sigue vigente y le estamos añadiendo nuevas piezas (el in-

greso mínimo vital).

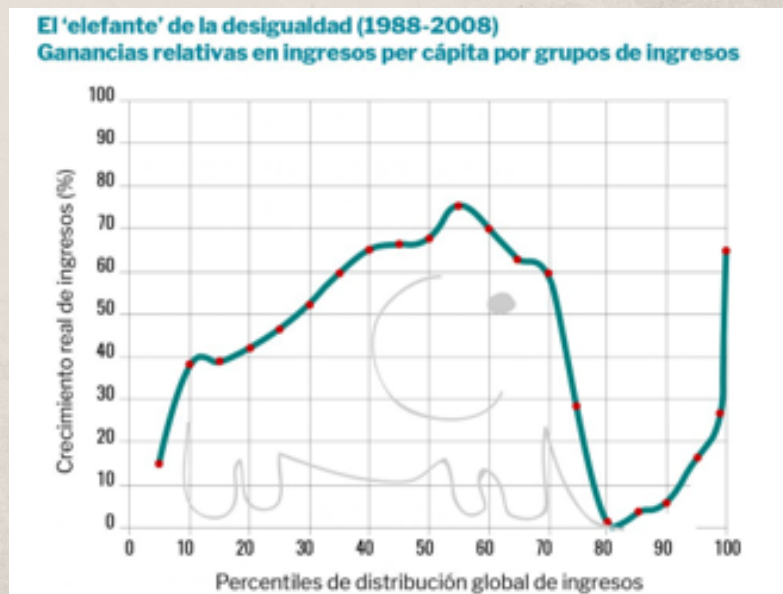
Hay que recordar que la economía funcionó muy bien con ese contrato social de posguerra durante los años cincuenta, sesenta y setenta. Pero en los años setenta ocurrió una cosa inesperada para los economistas: de pronto la crisis del petróleo, la crisis energética (ahora estamos empezando a ver otra), elevó muchísimo el precio del petróleo. Un barril de petróleo pasó de 90 céntimos a diez dólares, una subida brutal. Aquello provocó una contracción de la economía. Al subir el precio de un bien tan importante para todo como es el petróleo, eso produjo una contracción de la renta: si tenías que pagar más por el petróleo, no podías comprar más de otras cosas. La economía occidental se contrajo como un acordeón. En aquel momento los economistas pensamos: lo que hay que hacer es gastar ahora mucho dinero para volver a hacer que el acordeón se ensanche y, aunque tendremos un poco de inflación, al menos volveremos a tener empleo. Eso es lo que se hizo, pero lo que vimos fue que los precios subían pero la economía no crecía. La inflación dañó mucho a la economía y también a la teoría económica que había detrás del contrato social. Y aquí entran los neoliberales, aquellos que piensan que lo que había sucedido era que el Estado se había pasado y que había que dejar más libertad para los mercados. Esa es la frase de Reagan del año ochenta: "El problema es el Estado". O la frase, en ese mismo año, de Margaret Thatcher: "No existe la sociedad, solo existen los individuos". Pero tenían un elemento objetivo detrás: que la economía había comenzado a funcionar mal, y ellos decían "liberando la economía, haciéndola más individualista, las cosas van a ir mejor". Ellos dijeron: "La teoría del contrato social se ha pasado, hemos de volver de nuevo a los mercados". Ese es el origen del neoliberalismo.

Después ha habido una segunda fuerza importante, que es el cambio tecnológico. En los años ochenta apareció una gran innovación, los *containers*. El *container* es, para mí, una de las grandes innovaciones de la economía de finales del siglo pasado. ¿Sabéis por qué? Porque permite la globalización. De pronto, puedo traer de China, de India o de Brasil en una cajita, que es un *container*, cualquier cosa y rápidamente. Es decir, la tecnología favoreció mucho la movilidad y la rapidez.

Esas dos fuerzas, la economía y la tecnología, permitieron la globalización, que perjudicó mucho el contrato social euro-

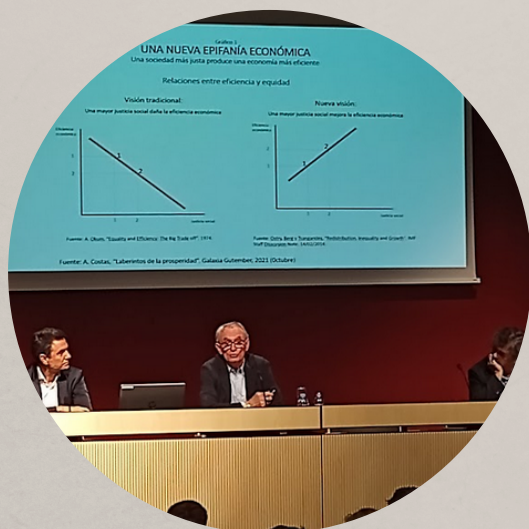
peo y norteamericano. Porque si yo tengo una empresa en Vilafranca, con trabajadores que son más caros por salario que en China, pero yo puedo traer el mismo producto que hago en Vilafranca de China en dos días con salarios muy inferiores, entonces yo cierro aquí y me voy para allí. Insisto, hubo dos fuerzas objetivas, que fueron estas, no solo fue la ideología. La ideología permitió apoyarse en estas dos fuerzas para hacer un nuevo discurso que hemos llamado neoliberal. Por lo tanto, este enfoque que prometía prosperidad para todos, comenzamos a ver a finales de siglo y comienzos de éste, que no era así, que la desigualdad, de nuevo, había comenzado a reaparecer en Europa.

Es el descubrimiento de la desigualdad, a principios de este siglo, lo que comienza a dañar el neoliberalismo. Sorprendentemente, la crisis de 2008 fue una respuesta en términos neoliberales y, afortunadamente (y a la vez sorprendentemente), la crisis de la Covid-19 es una respuesta en sentido contrario.

Usted ha dicho que el contrato social siguió vigente pero se le fueron agregando nuevas políticas. ¿Qué características cree que deberían tener estas nuevas políticas en el caso de España para disminuir las desigualdades?

En primer lugar, las políticas relacionadas con la extrema pobreza, especialmente con la pobreza de niños y de mu-

jeres. Este es un frente, una trinchera, muy importante. Vamos lentos, pero el ingreso mínimo vital va dirigido a eso. En segundo lugar, lo que ahora comenzamos a llamar "economía de los cuidados", como antes decía, ampliar los cuidados a la enseñanza preescolar. Porque al no estar los niños en casa y estar ya en las escuelas, liberas a sus madres y padres que, entonces, tienen más oportunidades de seguir su propia trayectoria vital y profesional. En tercer lugar, la formación, la educación en sentido amplio, pero en particular la formación profesional dual. Creo que en el caso de España estos son tres avances que deberíamos proponer. Si quieres añadir otro, la vivienda para favorecer la emancipación de los jóvenes.

Sí, porque el porcentaje que ha mencionado durante la conferencia es terrible.

Es espectacular. Y aun añadiría algo más. El hecho de que permanezcáis en casa de vuestros padres afecta a vuestro tejido moral, a vuestra capacidad de enfrentar la vida. A ver si me explico. Yo no soy practicante pero vengo de formación cristiana, aunque también la cultura clásica habla de las virtudes cardinales y teologales. ¿Sabéis cuáles son? Ahora hablamos de valores, lo que en gran parte no sirve de nada porque cada uno tiene los suyos propios. Hay gente que cree que escupirle al otro o darle una paliza porque sí, responde a sus valores y no le podrás convencer de que los suyos son peores que los tuyos. Pero el lenguaje de las virtudes es distinto. Las virtudes cardinales son: prudencia, justicia, fortaleza para enfrentar la vida y templanza para saberla afrontar. Esto os viene a partir del momento en que salís de la casa de los padres. Si tardáis mucho en salir, vuestro tejido moral, por decirlo así, estará debilitado. Por eso, a mí me preocupa este tema. Además a la economía le perjudica mucho. Podría pensar en un pequeño gráfico, donde en un eje aparecen países que favorecen la emancipación temprana de sus jóvenes (Suecia, Noruega, Dinamarca...) y en el otro eje el nivel de innovación. Veréis que cuanto más pronto un país consigue la emancipación de sus jóvenes, más innovador es, en todos los sentidos de la palabra. Por lo tanto, la falta de emancipación, creo que os perjudica de una manera tre-

menda. Ya no os digo nada en relación a las mujeres en términos de hijos. Hay un retraso tremendo.

Por lo tanto, mi trinchera para conseguir una sociedad justa es la lucha contra la pobreza severa, de niños y mujeres, porque, si no, no hay sociedad digna. La Covid fue tremenda porque gran parte de los niños pobres se alimentan exclusivamente en los colegios. Los directores me decían que esos niños llegan por la mañana sin haber desayunado ni cenado y su única comida del día es la que van a recibir en los colegios. Pero entonces viene la Covid y cierras los colegios. El impacto que ha afectado a este segmento de población tiene que haber sido terrible.

En la conferencia hablaba de que no está cubierta la educación de los cero a los tres años. Por ejemplo, en los países nórdicos como Escandinavia los niños empiezan a ir a la escuela a partir de los siete años y antes son los padres los que se hacen cargo de su educación. ¿Qué opinión tiene al respecto?

Yo tengo dos nietos pequeños en Suecia, uno tiene tres años y el otro, uno, y van a la guardería y tienen desayuno, comida y merienda gratis. Lo curioso es que no comienzan la educación convencional hasta los cinco años, es decir, no hacen números, sumas, restas ni cosas así hasta los cinco años. Yo les pregunto “¿qué has hecho hoy en el colegio?” y me contestan, por ejemplo, “hoy hemos ido al bosque a ver gusanos, y después hicimos un dibujo del gusano”. Además, hasta los siete años no comienzan los idiomas, y después hablan el inglés fantásticamente.

Pero hay que decir que los niños que conozco de Suecia van a la guardería. Ellos tienen universalizada la enseñanza preescolar, por eso mi hija y mi yerno trabajan en Suecia. En una de las empresas en que trabajaba donde era consejero (ya no lo soy) teníamos planta en Suecia y la verdad es que la conciliación era enorme. Si tienes un hijo, padre y madre tienen un año completo de excedencia pero la productividad allí no es menor que en el Reino Unido, Mónaco o España. Pero tu pregunta era solo de escolaridad, ¿no?

Sí, pero siga.

En lo que yo conozco, la escolaridad es desde cero hasta tres, y después cinco y los siguientes. Es más, cuando llegas a los dieciséis años en Suecia hay unas ayudas espectaculares para que te vayas de casa, por eso se emancipan antes. En Francia también las tienen. Una de mis hijas vivió allí y no siendo francesa, siendo estudiante, y tenía ayudas para pagar el piso en Toulouse.

¿Cuál cree que debe ser el papel de la educación en este momento de cambio hacia una sociedad menos desigual?

Lo que me estorba un poco de la pregunta es la locución “en este momento”. ¿Por qué motivo? En una visión de largo plazo la educación lo es casi todo, y en especial la de cero a tres años. Psicólogos, pediatras, pedagogos dicen que el cerebro se forma de cero a tres años, por eso una mala alimentación afecta de una forma definitiva a lo largo de la vida. Por lo tanto, en una visión a largo plazo, tanto para las personas, la sociedad o la economía, la educación lo es casi todo. En este momento, la educación no es la palanca fundamental para poder mejorar la situación de las personas pobres ni la de las personas desempleadas. En este momento, tenemos que introducir políticas de transferencia de rentas a hogares pobres porque dan resultado y tenemos que asegurar que toda persona que quiera trabajar, tenga un empleo de condiciones mínimas, dignas. Esto a corto plazo. A largo plazo, en cambio, la educación es la estrategia más importante, tanto para la dignidad de las personas como para el crecimiento de las economías. Pero a corto plazo la educación no es la estrategia de crecimiento y de empleo que necesitamos. Por eso decía que lo que me suena raro es la locución “en este momento”.

Por último, ¿qué recuerdo guarda de la escuela donde estudió?

De las escuelas no sé mucho, pero de los profesores y profesoras que he tenido sí. Guardo un muy buen recuerdo

de mi profesor de la Escuela Nacional, don José. Algunas de las cosas más importantes de la vida me han venido de mi abuelo, de mi padre, de mi madre y de don José. En el bachillerato, que yo hice de una forma rara porque comencé de aprendiz a los catorce años, guardo muy buenos recuerdos de mi profesora de Geografía e Historia, doña Carmen, y de mi profesor de Matemáticas, pero en especial de ella porque me enseñó algunas virtudes. Un día, en un examen de Geografía, me suspendió y yo protesté. Ella me dijo: "Porque estabas copiando" y yo le respondí: "No es verdad, no estaba copiando", pero me refutó: "Tenías intención de copiar" y entonces me callé porque sí la tenía... Tuve también dos profesores muy buenos en Ingeniería, que me han marcado. Cuando llegué a Barcelona me encontré en una etapa donde la Facultad de Economía tenía muy buenos maestros -no profesores, porque profesores pueden ser buenos casi todos-, maestros de esos que te enseñan cosas que solo con el paso del tiempo te das cuenta de que se te han quedado grabadas. He tenido especialmente dos: el profesor Fabián Estapé y el profesor Ernest Lluch. De hecho, fueron mis directores de tesis doctoral. A Lluch como sabéis le asesinó ETA y el profesor Estapé murió de forma natural, unos minutos después de haberse tragado una butifarra excepcional. Por lo tanto tengo buenos recuerdos de las diferentes etapas, buen recuerdo de los profesores y profesoras.

Sobre todo le han marcado para todo lo que ha venido después en su vida, ¿no?

Sí, lo asocio a esas virtudes cardinales: prudencia, justicia, fortaleza y templanza. ¿Las teológicas os las sabéis?

No, estas no.

Fe, esperanza y caridad. Creo que también son tres virtudes importantes en la vida. Fe: no solo religiosa o mística, sino fe como confianza en uno mismo, en que podrás salir adelante. La esperanza es fundamental, si no la tienes en cada momento de tu vida te puedes hundir fácilmente, tener ese sentido de esperanza hasta en los peores momentos, cuando lo ves todo oscuro y crees que no saldrás de ese problema o situación y saber pensar que

a la mañana siguiente seguro que encuentras un agujero en esa oscuridad, y así pasa, que lo encuentras. Caridad: de alguna manera es la justicia social de la que hablaba aquí, es fundamental, es un elemento de dignidad. Eso te viene de la familia, de la escuela y del mundo del trabajo, por eso considero que la combinación de escuela con fábrica o con taller (la FP) es una gran opción alternativa en la vida, sin que eso signifique hablar mal del bachillerato y la universidad.

Carme Llasat

QUÈ ENS DIU LA FÍSICA DE L'ATMOSFERA
DELS *FRIDAY'S FOR FUTURE*? - 16/11/2021

"No només hem de fer recerca sobre el canvi climàtic sinó que també hem de promoure un canvi en els comportaments dels polítics i de la població"

Carme Llasat és catedràtica de Física de l'Atmosfera a la Universitat de Barcelona (UB). Forma part del Comitè de Direcció del *MedECC* (Mediterranean Experts on Climate and Environmental Change), que ha publicat el primer informe sobre el canvi climàtic al Mediterrani. Ha rebut la distinció de la UB per les seves activitats de divulgació científica i humanística. Col·labora habitualment en programes i espais de divulgació sobre canvi climàtic i riscos naturals.

Una persona amb la seva experiència en l'àmbit del canvi climàtic ha hagut de recórrer un llarg camí d'aprenentatge fins a arribar al punt en què es troba avui en dia. Quin ha estat el punt d'inflexió que ha comportat un canvi significatiu en la seva manera de pensar?

És un tema que a mi m'ha interessat des de sempre. Jo vaig començar la meua recerca a conseqüència d'un esdeveniment catastròfic, unes inundacions l'any 1982 que van tenir lloc a València. Va ser allà on vaig decidir que volia realitzar la meua tesi doctoral per evitar que tornessin a produir-se fenòmens com aquell, duent a terme una millor predicció i previsió. Llavors vaig començar a treballar amb fenòmens extrems, en aquell moment poc temps després, ja cap a finals de l'any 1995, ja havíem començat a veure també que la temperatura estava augmentant, fet que em va portar a dirigir la primera tesi doctoral d'anàlisi del canvi climàtic, però en aquell moment no era un canvi que fos tan clar a què es devia. Diria que es produeix el pas d'una visió científica, que seria dirigir tesis i fer recerca, a una visió més compromesa cap a l'any 2010, quan em van convidar a formar part del consell assessor del desenvolupament sostenible a la Generalitat de Catalunya. A partir d'aquell moment vaig començar a mantenir més relació amb persones d'altres àmbits per lluitar per la sostenibilitat. En aquell moment es produeix el canvi i penso: "No tan sols

podem fer recerca pura en ciències per explicar el canvi climàtic sinó que a més hem d'escoltar els altres experts i promoure un canvi en els comportaments dels polítics i de la població”.

Quines restriccions pren en el seu dia a dia per disminuir el seu impacte mediambiental?

No totes les que voldria. Intento agafar el transport públic el màxim possible, per venir aquí avui, per exemple, he vingut en tren. Intento evitar viatges amb avió. Algunes persones de la comunitat científica ja estan molt conscienciades i algunes han dit que no es tornarien a moure per anar a congressos. En el meu cas intento limitar el moviment al màxim i això és possible avui en dia perquè hi ha altres mecanismes, però també considero que anul·lar dràsticament el moviment d'un lloc a l'altre per parlar físicament amb les persones té també conseqüències negatives. Per tant, mesures: evitar el consum energètic al màxim, ja siguin els llums, la calefacció o l'aire condicionat; utilitzar el transport públic i intentar consumir productes de proximitat i productes de temporada. Abans de comprar sempre pregunto d'on ve.

Quin és el seu objectiu quan manté una discussió amb una altra persona sobre el tema, ja sigui en un àmbit formal en reunions i conferències o en una conversa més informal?

L'objectiu final depèn de si és una conversa estrictament científica, en aquest cas l'objectiu és entendre quines són les causes de per què tenen lloc determinats fenòmens, o no. En general, en les converses familiars o en les converses que he pogut tenir aquí hi ha un objectiu final de transferir el meu coneixement i fer-ne partícip a tothom, per tal que millori el coneixement dels oients i també la seva resposta envers el problema del canvi climàtic.

Vostè forma part de projectes i comitès importants a escala europea. Quina és la implicació i la càrrega que suposa formar part d'aquests moviments tan destacats?

Normalment són comitès i moviments no finançats. Per exemple, vaig ser coordinadora de la secció de riscos naturals d'una organització a nivell europeu i això implicava moltíssimes reunions, una dedicació molt important difícilment compatible amb la recerca a Espanya i particularment a Catalunya, perquè implica que has de deixar altres coses per fer aquestes, per les representacions internacionals, i moltes vegades ens trobem que no tenim prou mitjans. Per tant, aquí sí que faria una crida a tota l'administració per aconseguir finançar molt més la recerca perquè puguem estar a comitès internacionals sense haver de dir: "No puc anar-hi perquè ningú em pot substituir a classe", o haver de resoldre totes les qüestions a secretaria.

En una entrevista que va realitzar a 'Els matins', de TV3, parlava sobre les inundacions que van tenir lloc el darrer mes de juliol a Alemanya i Bèlgica. Quina creu vostè que és la clau per gestionar aquestes catàstrofes naturals de la millor manera possible, ja sigui des de l'àmbit governamental o com a particular?

La clau aquí seria no fer determinades accions, com per exemple la urbanització d'espais inundables. És aquí on l'administració té força, però no la vol utilitzar perquè després el mateix ajuntament ha de tenir en compte si un territori és urbanitzable o si hi haurà uns impostos que aniran per a l'ajuntament. Per tant, hauríem de ser molt estrictes amb la legislació per evitar la pèrdua de vides humanes. Un altre problema que tenim a Espanya és que existeix el consorci de compensació d'assegurances que estableix que la quota que han de pagar les persones pels riscos és la mateixa tant si una zona és inundable com si no ho és, motiu que porta les persones a no estar conscienciades del que implica. A la resta del món el que es fa és pagar en funció del risc que hi hagi al territori habitat.

Per tant, el que faria seria canviar el sistema d'assegurances i pel que fa a l'administració seria necessari que es posés les piles per ser molt més estricta.

En el cas de La Palma, pel que m'han dit experts en vulcanologia, sí que hi havia tota una zona ocupada que no hauria d'haver estat ocupada. Tenim la sensació que "a mi no em passarà mai", "això pot passar d'aquí a 200 anys"; en canvi, ha passat ara i com a conseqüència hi ha gent que s'ha quedat sense res. Per tant, efectivament, aquí els municipis haurien d'haver estat molt més dràstics prohibint la construcció en aquest tipus de terrenys.

Per acabar, quin record guarda de l'escola on va estudiar?

Molt bon record, els meus fills van anar a la mateixa escola on jo vaig estudiar, a Barcelona (Jesüites). Segueixo en contacte amb molta gent d'aquella escola. Crec que em van preparar bé.

Ramon García i Joaquim Huguet
2n BAT
Escola Montagut

Carme Junyent

LA DIVERSITAT LINGÜÍSTICA I EL FUTUR
DEL CATALÀ - 12/01/2022

**"El vincle entre llengua i
masclisme és més una
superstició que una prova"**

Carme Junyent és professora de lingüística general a la Universitat de Barcelona. És membre del Grup d'Estudis de Llengües Amenaçades (GELA) i del Grup de Lingüistes per la Diversitat (GLiDi). Ha publicat nombrosos llibres, entre els quals es poden destacar *El futur del català depèn de tu* (amb Bel Zavalla) i *Els colors de la neu* (amb Pere Comelles). Recentment ha coordinat l'edició de *Som dones, som lingüistes, som moltes i diem prou*.

Vostè no és filòloga sinó lingüista. En què es diferencien aquestes dues disciplines?

La filologia és l'estudi dels textos, mentre que la lingüística parteix de les llengües orals. Per tant, això ja constitueix una gran diferència. Ara bé, un lingüista, a més, intenta entendre el llenguatge (és a dir, la capacitat humana universal de comunicar-se) a través de la manera de parlar de la gent; un filòleg, en canvi, se centra només en un idioma o grup d'aquests i es preocupa de què és correcte i què no ho és. Si un lingüista vol comprendre el funcionament del llenguatge, doncs, no ha de dir-li a ningú com expressar-se.

Què li va cridar l'atenció del llenguatge africà per escollir-lo com a camp d'estudi durant gran part de la seva carrera professional?

De fet, va ser una casualitat. Quan jo estava cursant el segon curs de Filologia hispànica vam haver d'elaborar un treball sobre el gènere i em vaig dedicar a buscar informació en altres llengües. Mentre investigava vaig ensopegar amb el suahili, un idioma de l'Àfrica oriental que té 16 classes nominals (o sigui, 16 gèneres), però en què homes i dones pertanyen al mateix gènere. Haig de reconèixer que això em va cridar molt l'atenció, i aleshores

vaig començar a estudiar suahili autònomament, a partir d'exemples de llibres de lingüística. Al cap d'uns anys, vaig anar a estudiar alemany a Marburg, on hi havia un institut d'estudis africans. Un dia el vaig anar a visitar i em van proposar de treballar amb ells.

L'any 2013 va publicar el llibre 'Visibilitzar o marcar: repensar el gènere en la llengua catalana'. Què la va moure a tractar també l'anomenat “llenguatge inclusiu”, a part de l'estudi de les llengües?

Aquesta és la meua creu... (*riu*) Em va moure bàsicament que això s'havia convertit en llei i, per tant, era una imposició. De fet, em pensava que la defensa del llenguatge inclusiu era un corrent social minoritari fins que la Universitat de Barcelona (UB) va escriure els estatuts desdoblant el gènere i va establir així una jurisprudència, la conseqüència de la qual era que tots els documents que sortien de la universitat havien d'estar redactats d'aquesta manera. Em vaig trobar que em corregien els textos, i quan ho vaig saber em vaig dir que això s'havia d'acabar. Per parlar sobre aquesta qüestió, juntament amb d'altres, vam organitzar uns debats; el llibre en qüestió és la recopilació de les actes d'aquelles jornades.

Per què es mostra únicament partidària del masculí normatiu?

No, jo no em mostro partidària del masculí normatiu, em mostro favorable que la gent parli com vulgui. Des del meu punt de vista, les propostes que es fan avui en dia són una imposició, ja que no permeten a la població expressar-se de la manera que els plagui, sinó que són doctrines. I això no serveix per a res. Als anys setanta, arran del treball que em va portar a estudiar suahili, esmentat anteriorment, vaig escriure un article en què qüestionava que existís una relació entre llengua i masclisme. A mesura que he anat aprofundint en altres idiomes, la meua tesi s'ha vist reforçada perquè m'he adonat que la immensa majoria de parlars del món (ben bé un 85%) no tenen res que s'assembli al gènere, tot i que les societats són igualment

masclistes. Aleshores, aquest vincle és més una superstició que una prova.

I quin paper té la lingüística feminista en aquest assumpte?

El gran engany és que la lingüística feminista proposa en realitat l'anàlisi del discurs, no modificar la llengua. S'estudia qui parla, qui escolta, quina durada tenen les intervencions o qui interromp, entre d'altres: això és el que indica on és el masclisme. La meva experiència com a professora m'ha mostrat que en una classe on el 80% són noies i el 20% nois, a l'hora de comptabilitzar les intervencions els percentatges s'inverteixen: aproximadament, els nois participen un 80% i les noies, un 20%. Per què les noies no tenen valor per dir el que pensen o mostrar el que saben? Trobar resposta a aquestes preguntes és del que s'encarrega la lingüística feminista real. A mi em diuen que utilitzi "estudiantat" en lloc d'"estudiants", però no em comenten què puc fer perquè les noies siguin més participatives: aquest és el problema.

Llavors vostè es mostra en contra de la imposició de l'anomenat "llenguatge inclusiu" i no del fet que qui vulgui parlar desdoblant el gènere ho faci?

Efectivament. Cadascú que es comuniqui com prefereixi; el que és inacceptable és que des de les institucions se'ns obligui a fer-ho d'una manera determinada. A més, cal fixar-se en el parany de "visibilitzar les dones" o "llenguatge inclusiu", perquè tant "visibilitzar" com "incloure" són verbs transitius (necessiten complement directe) que converteixen la dona en objecte. En altres paraules, hi ha un subjecte (l'home) que visibilitza les dones i les inclou a la societat. Nosaltres volem ser-hi i podem ser-hi per nosaltres mateixes, no necessitem que ningú ens faci un favor.

Què respondria a les persones que l'acusen de "masclista" o "transfòbica" a través de Twitter?

Ui, i més qualificatius... (*riu*) Això és una campanya contra la

meva persona, ho sé. Aquest col·lectiu, que té una extrema dreta que els amenaça i molts més problemes, m'ha triat a mi com a ase dels cops. La lluita de veritat és acceptar a tothom tal com és, i que cadascú pugui viure la vida que desitgi. A parer meu, aquesta hauria de ser també la seva lluita. No els contesto res perquè l'acusació no sé si dir que és injusta o que no té ni cap ni peus. Ara bé, em trobo sovint que mentre presento el meu nou llibre entre el públic hi ha algú del col·lectiu que porta l'argumentari escrit i el llegeix al mig de l'acte. Els deixo exclamar i quan acaben els responc que si el que diuen és cert (que faig apologia del masclisme o de la transfòbia) que em denunciïn. Al final tots s'acaben disculpant.

En el llibre 'Els colors de la neu', escrit amb Pere Comellas, reflexionen sobre l'estreta relació entre una societat i la seva llengua. Fins i tot donen a entendre que la llengua és un tret identitari profund.

D'entrada, cal aclarir que el concepte d'identitat s'entén de moltes maneres diferents. Aquest llibre, emmarcat en l'antropologia lingüística, estudia la relació entre llengua i cultura, però sobretot volíem posar l'accent en l'absència d'aquest vincle. Sense anar més lluny, el debat sobre el gènere és un cas de manca d'aquest lligam. Justament l'objectiu del llibre era desemmascarar aquestes falses correlacions.

L'any 2019 va ser guardonada amb la Creu de Sant Jordi per la seva llarga trajectòria en l'estudi i la defensa de la diversitat lingüística a Catalunya i al món. Què li va suposar rebre aquesta distinció?

(Riu) Sincerament, crec que encara no he reaccionat. Em va agafar molt per sorpresa. De fet, quan em va trucar la consellera vaig estar molta estona en silenci perquè no sabia què dir. Encara no sé si estic contenta d'haver rebut aquest guardó; em sento agraïda, sens dubte, perquè és un reconeixement. Penso que hi dona més importància l'altra gent que jo, no perquè l'infravalori, sinó perquè senzilla-

ment em centro en la meva feina, i el que pugui venir arran d'això benvingut sigui.

Vostè afirma que el català està en perill d'extinció. Què li ho fa pensar?

En el procés d'extinció d'un idioma es distingeixen tres fases que són, per aquest ordre, les següents: la reversible, en què coexisteixen dos parlars i es crea una situació de bilingüisme; la irreversible, durant la qual s'interromp la transmissió intergeneracional perquè una de les llengües s'ha imposat a l'altra, i la de mort, quan només queden els darrers parlants de la que ha estat marginada. La continuïtat del català perilla perquè es troba immers en la primera de les etapes i presenta característiques de transició cap a la segona. Abans d'arribar fins al punt actual s'han fet evidents símptomes que les institucions pertinents havien ignorat inicialment. Però aquests organismes no tan sols van obviar els indicadors de la pèrdua progressiva d'ús del català, sinó que durant força temps en van pregonar la seva bona salut, quan les dades demostraven que això no era així.

Si no va desaparèixer amb les repetides prohibicions al llarg de la història, per què ara no hauria de sobreviure?

Des dels anys noranta, sabíem que la salut del català estava empitjorant. La pandèmia ha accelerat vint anys el que estava previst que passés [l'extinció del català]. Això, si ho afegim a la interrupció de la transmissió intergeneracional i la pèrdua de referents infantils i juvenils en català, dona lloc a uns resultats preocupants que indiquen que hauríem de posar fil a l'agulla urgentment, ara que encara hi som a temps.

Com ho podríem arreglar?

Per poder apreciar canvis immediats davant la crítica situació que afrontem caldria d'entrada desprendre's dels prejudicis lingüístics associats a la nostra llengua o evitar canviar-se al castellà davant de desconeguts.

A Catalunya tenim un model d'immersió lingüística des del curs 1983-1984. Pensa que les crítiques de determinats sectors dels últims anys podrien posar-hi fi?

Durant els anys que es pregonava la bona salut del català també es feia gala de mesures com la immersió lingüística, que podríem entendre com el model educatiu de Catalunya que proposa que la majoria d'assignatures s'imparteixin en català. Però a la llarga s'ha vist que ha estat un fracàs rotund en l'assoliment dels objectius plantejats: no s'ha aconseguit que el català fos la primera llengua entre els escolars del sistema educatiu del nostre país ni que seguissin sense problemes els estudis impartits en català; en alguns casos, els professors directament imparteixen les classes en castellà (i no parlo de les de llengua o literatura espanyoles, evidentment); tampoc s'ha aconseguit que el català sigui l'idioma d'oci majoritari entre els alumnes dels centres d'aquí.

Què és el que més recorda del seu pas per l'escola?

Que m'avorria molt. Fins als deu anys vaig anar a l'Escuela Nacional de Masquefa, on ens passàvem les tardes fent ganxet. Vaig tenir la sort que m'agradava llegir i això em salvava una mica de l'avorriment total. Tot i això, estava condemnada a un ensenyament que no m'aportava res. La situació va millorar parcialment quan vaig començar a estudiar en un internat. De totes maneres, l'escola no ha estat la millor etapa de la meva vida.

Mario Carreras i Gerard Ferret
2n BAT
Escola Montagut

Marc Masip

SEMINARI DESFAKE - 01/03/2022

"La llibertat absoluta és ídíl·lica, però té inconvenients, sobretot en un món com el de les xarxes socials en què la desinformació va en augment"

Marc Masip va estudiar Física i posteriorment va realitzar el Màster en Comunicació científica, mèdica i mediambiental. Actualment és *fact-checker* i formador de Verificat, una associació sense ànim de lucre que lluita contra la desinformació i la manipulació a Internet. Aquest curs ha realitzat un seminari als alumnes de 4t d'ESO.

Començarem l'entrevista parlant dels seus estudis. El que va començar estudiant té alguna relació amb la seva feina actual?

Vaig començar la carrera de Física, però no m'acabava de convèncer el futur laboral que tenia. Per tant, vaig decidir canviar i estudiar Comunicació científica, mèdica i mediambiental, i amb l'arribada de la Covid-19 vaig començar a treballar en aquest àmbit.

Ens pot explicar breument quin és l'objectiu de Verificat?

Verificat és una associació creada el 2019 amb l'objectiu de combatre la desinformació. Va començar comprovant la veracitat dels discursos polítics, però aquest no és l'únic àmbit en el qual es genera desinformació i, a més, no hi ha cap mena de filtre. D'aquí la necessitat que cadascú tingui les eines per poder accedir a tot aquest món d'informació i combatre la desinformació que circula, i evitar que es faci viral, per això formem els individus, com per exemple els alumnes de la vostra escola.

Vostès parlen d'implementar tallers presencials a les aules. Han pensat, en comptes de fer un taller, fer en canvi una assignatura?

Una assignatura d'alfabetització digital, que ens ensenyi com navegar per Internet de forma segura, seria molt interessant ja que és un coneixement que actualment és essencial.

Sovint es diu que els adolescents no estem prou formats per fer ús de les xarxes. En la seva opinió, quins en són els motius?

Els adolescents teniu intuïció per jutjar l'aparença d'una pàgina web i detectar notícies falses, ja que heu crescut gairebé amb la tecnologia a les mans. Però quan estem davant d'una notícia que, aparentment, no sembla falsa ens trobem una mica desorientats, igual que qualsevol altra persona que navega per Internet. Per això crec que és molt necessària aquesta formació.

Heu escollit Tiktok com a plataforma digital de difusió dels vídeos perquè és una de les més utilitzades pels joves, però no creu que també es podrien difondre en altres plataformes perquè la informació arribés a pares o adults?

Verificat treballa amb moltes altres xarxes socials com Twitter o Facebook. Cadascuna està adreçada a un públic diferent i per apropar-nos als adolescents hem optat per Tiktok, una de les xarxes més utilitzades per la gent jove, per aconseguir que el missatge els arribi més fàcilment. Però també fem publicacions a Instagram o Twitter quan volem arribar a un públic de diferent edat.

Creu que a part de formar els usuaris de les xarxes hi hauria d'haver una mena de regulació o filtre que no deixés que la informació falsa es publicués, és a dir, que hi hagués més control?

És una pregunta que es fa habitualment a les aules, però no crec que tingui resposta ja que cadascú la respon de manera diferent. En tot cas, hem de ser conscients que permetre qualsevol acció a les xarxes socials implica acceptar la possibilitat que es difonguin informacions falses, com la desinformació que circula en un estat de guerra com és l'actual. La llibertat absoluta es ídíl·lica, però té una sèrie d'inconvenients, sobretot en un món com el de les xarxes socials en què aquesta desinformació va en augment. Ara bé, si l'alternativa és limitar el dret a la llibertat d'expressió és molt difícil posar un límit. Són fronteres molt delicades, ara per ara no hi ha una resposta clara. I si ens hi fixem, no hi ha un actor clau que decideixi què és publicable o què és censurable, és a dir, no hi ha ningú a nivell oficial que sigui l'encarregat de filtrar, sinó que són les aplicacions les que decideixen de forma independent. Per tant, fins a quin punt li toca a cada propietari de les aplicacions exercir aquest càrrec que se suposa que han de fer estaments oficials ben informats i amb cap mena d'interès (és a dir, posicionats fredament per tal de fer-ho de manera objectiva)?

Les xarxes socials són una font important d'assetjament. Creu que podem fer alguna cosa des del món de l'educació per frenar-ho?

No som experts en aquest tema, però parlant amb gent que sí que ho és ens han remarcat la importància de parlar del tema a classe. Dedicar espais de confiança on parlar amb alumnes és fonamental. Nosaltres creiem que una vegada aprofundim en l'aprenentatge sobre com navegar per Internet de forma segura, indirectament això té una repercussió en aquest aspecte, tot i que no es treballi el tema en concret de l'assetjament virtual.

Parlant de salut mental, se'ns denomina com la "generació de vidre" perquè ens afecta tot i som de pell fina. Estem simplement expressant les nostres emocions i visibilitzant més que abans els temes de salut mental o hauríem de ser una mica més forts en aquest aspecte?

Responent ara a nivell individual, no com a membre de Verificat, que no té cap posició oficial sobre aquest tema, no penso que s'estigui exagerant sinó que, com molt bé dieu, s'estan visibilitzant una sèrie de problemes que probablement han existit sempre, però s'han associat a debilitat i ens estem adonant que no té res a veure una cosa amb l'altra. Però reitero que a nivell institucional Verificat no té una opinió determinada, ja que no s'ha treballat directament aquest tema. Com a persona que ha treballat amb adolescents trobo que el fet que les coses es comparteixin, es parlin i es visibilitzin és una cosa molt positiva.

Parlant d'un públic totalment diferent, com és la gent de la tercera edat, teniu algun projecte perquè s'apropin una mica més a les noves tecnologies (per exemple aprendre a utilitzar-les)?

Estem realitzant projectes destinats a persones de la tercera edat, ja que arran de la pandèmia s'ha detectat que són més susceptibles de rebre desinformació perquè són els que menys eines tenen per entendre's en general, ja que no han rebut un aprenentatge continuat com és el cas dels joves. Verificat està treballant en diferents biblioteques de Barcelona fent xerrades per a les persones grans i explicant tres passos molt senzills amb els quals poden protegir-se de les desinformacions que reben a través de plataformes com, per exemple, Whatsapp. Per exemple, fent-los veure que si no saben la procedència de la notícia no han de compartir-la perquè probablement sigui falsa. També estem realitzant diferents cursos a diferents biblioteques de Catalunya a nivell general per, com dieu, apropar les noves tecnologies a aquest grup de persones i que disposin de més eines perquè de manera específica puguin filtrar les informacions que reben.

Per acabar, ens pot explicar com recorda el seu pas per l'escola?

Crec que el meu pas per l'escola va ser totalment diferent del vostre, ja que no vaig utilitzar mai un ordinador més enllà de les classes d'informàtica. No vaig tenir una formació digital com a tal, però a mesura que he anat creixent n'he anat aprenent.

També veig molt diferent la manera com es treballa a les diferents assignatures, les metodologies. Ara hi ha una intenció d'apropar les assignatures a la realitat del nostre entorn i poder fer una transmissió de coneixements sobre el nostre dia a dia. Recordo haver d'estudiar les assignatures perquè sí, però ara s'intenta motivar els alumnes, cosa que trobo un aspecte molt important de l'aprenentatge.

Josep Maria Fradera és catedràtic d'Història Contemporània a la Universitat Pompeu Fabra. La seva recerca s'ha centrat en els sistemes colonials i la constitució dels imperis europeus moderns. Entre els seus llibres cal destacar *Colonias para después de un imperio* (2005) i *La nación imperial* (2015).

Josep Maria Fradera

LA PREHISTÒRIA DE L'ANTIIMPERIALISME-
17/03/2022

"Formem part d'un imperi desarmat i fràgil, que és la Unió Europea, on encara estem pagant les factures de les dues grans guerres del segle XX"

Quina va ser la seva motivació per estudiar la història contemporània i moderna? Li ve de jove aquesta passió?

Em ve de molt jove, potser dels 14 o 15 anys, però era principalment per politització antifranquista, ja que jo vaig créixer en una família catalanista i antifranquista i encara que no tenia televisió, perquè Franco estava totalment prohibit a casa, disposava d'un gran nombre de revistes i llibres que em proporcionaven una informació històrica i d'actualitat suficient per desenvolupar una opinió amb cap i peus i alhora cultivar aquesta passió per la història que va acabar apareixent amb el pas dels anys.

Vostè ha impartit classes a diverses universitats arreu del món, troba que hi ha diferència en la percepció de la història depenent del país des d'on s'estudiï?

És una pregunta ben difícil aquesta! Normalment, els alumnes que escullen estudiar història ho fan purament per entendre les coses que passen i les que han passat en el món en el qual vivim, hi ha molt pocs alumnes que trien aquestes carreres amb una visió estrictament professional.

Majoritàriament, hi ha una motivació al darrere, ho he pogut observar clarament en països llatinoamericans on la vida no és tan fàcil i això produeix que els estudiants estiguin especialment motivats políticament per canviar la situació dels seus països.

Tot i això, la història no és un escenari per posar etiquetes als nostres avantpassats ni per intentar condemnar res. És estrictament un exercici mental que únicament permet entendre, tenir un prisma moral del passat i poder tenir una opinió elaborada que permet encarar el futur correctament i, per tant, m'atreviria a dir que la variació de la percepció de la història entre països és poca.

Hi ha algun fet històric que hagi comportat un punt d'inflexió en la seva manera de pensar? Si és així, quin?

El franquisme i l'antifranquisme, per descomptat. És l'etapa que em va tocar viure durant la meua joventut i mentre era a la facultat i em va portar més d'un maldecap que no cal anomenar.

En l'article 'Ordenar el desorden entre dos guerras' vostè menciona la lluita pels recursos naturals i la superpoblació mundial. Com creu que evolucionarà la gestió d'aquests dos factors en un futur?

Són els dos eixos fonamentals de la història dels pròxims 100 anys. Sobra gent al món i això significa que hi haurà unes transferències de població brutals entre continents. Amb el pas del temps les diferents generacions s'han anat reproduint més i, si hi sumem que l'esperança de vida ha augmentat notablement gràcies als avenços de la medicina i la tecnologia, és inevitable l'augment de la població. En conseqüència, els recursos naturals es consumiran més ràpidament, tal com estem començant a observar avui en dia i en algun moment o altre s'hauran d'aplicar mesures més restrictives de les que ja hi ha avui en dia sobre el consum o sobre la reproducció humana si es vol mantenir la vida a la terra.

Fent referència a l'article 'República sin fraternidad', creu que és possible crear una autèntica república de ciutadans? Podria aclarir què és la "fraternitat"?

La fraternitat és allò que uneix i la república de ciutadans no té res a veure amb la forma d'estat. Holanda, Dinamarca, la Gran Bretanya o Espanya són estats republicans, no hi ha cap diferència entre aquests estats i la república francesa. És més, la república francesa és més centralista que la monarquia espanyola. S'entén una república sense fraternitat com una república sense valors cívics que uneixin les persones. El que importa són els valors cívics que uneixen la gent, que és la fraternitat.

Des del seu punt de vista, creu que els avantatges de la globalització en els últims anys superen els desavantatges o és al contrari?

No val la pena ni plantejar-s'ho, és així. Els avantatges i desavantatges els anirem veient però el fet és aquest. No és una cosa per avaluar, ja que ja en formem part, hem d'avaluar què aporta i què no aporta. Per descomptat, aporta moltíssimes coses bones. És cert que té un cost ecològic, ja que bona part d'aquests recursos naturals surten d'Àfrica, d'Amèrica Llatina i d'Extremadura, on es troba un mineral que no té ningú més a la península Ibèrica. L'important és que augmenti el nivell de vida i d'oportunitats de la població. Perquè respecte al debat que hi ha actualment, de gent com Mark Zuckerberg o d'Elon Musk, que volen anar a l'espai, són aquests els fets que hem de criticar, no el fet que existeixi la tecnologia per fer-ho. La tecnologia serà indispensable en aquest món.

Fent referència a l'article 'La formación de las culturas nacionales', quina creu que és la millor filosofia política o econòmica per estructurar una societat?

La veritat és que no ho sé, però cap que tingui nom. La millor seria una mica de totes, no? Part de liberalisme, part

de socialdemocràcia, una mica de drets humans, i part de benestar, de consideració justa del que la gent ha de rebre de la societat. De tot això se'n faria una barreja. No obstant això, no la veig enlloc. Veig imperfeccions a tot arreu; tanmateix, és clar que no tinc cap fórmula.

Respecte a la pandèmia mundial de la Covid-19, quines creu que són les conseqüències que pot deixar la crisi general que es deriva de la pandèmia?

La primera remet a la qüestió de la globalització. Ha estat impressionant la velocitat amb què el món com a tal, el món dels imperis i les xarxes interimperials, ha funcionat per extingir una epidèmia que hauria pogut ser com les medievals en un període de dos anys. Tal com esmentava John Stuart Mill "la meua llibertat acaba on comença la de l'altre", no pots lliurar-te de vacunar-te i esperar que ho faci el teu veí.

Hi ha dues conseqüències que són claríssimes. La primera és el valor de la ciència. Sense la ciència potser alguns dels que avui som aquí presents no hi seríem. El valor de la ciència no es pot posar en dubte de cap de les maneres i és una de les coses per les quals s'ha de lluitar a les escoles i als mitjans de comunicació i s'ha de deixar ben clar que el fet que hi hagi tanta gent tancada en un laboratori ha sigut beneficiós perquè, si no, això hauria sigut una catàstrofe.

D'altra banda, ens ha fet constatar que el capitalisme és una màquina constant i perseverant, en la qual tots participem d'alguna manera, i ha produït una crisi ecològica a escala mundial arran de la proximitat entre animals i persones. El 40% dels cérvols pròxims a cases dels Estats Units han estat "contaminats" per la Covid. Evidentment no es transmet directament a les persones, però una mutació es pot transmetre directament. Això és part d'un model de destrucció de la naturalesa que avança a una velocitat vertiginosa, aquesta és l'altra cara, la pressió sobre els recursos en el sentit més primari.

Quina creu que hauria de ser la posició de "l'antiimperialisme" davant una guerra com la d'Ucraïna?

D'entrada és un conflicte interimperial, no exclusivament imperial. Ucraïna és el pitjor dels peons, que va jugar a la fricció entre els dos imperis i va perdre la carta; pot ser que la recuperi, però si el país no queda excessivament "trinxat" ni buidat de persones. Ucraïna va jugar a fer d'estat "tap", intentant treure avantatges dels uns i dels altres i això no ha funcionat perquè la política internacional és cruel. Ens hem d'oposar a la guerra, però per què no estem sortint al carrer? És cert que hi ha més preguntes que respostes, és una guerra confusa, però totes les guerres són confuses per definició. L'OTAN va fer un pas equivocant intentant encerclar Rússia sense la diplomàcia corresponent. És un fracàs diplomàtic estrepitos, perquè és una guerra que s'estava pastant des de fa molt de temps. S'hauria de reclamar una solució, que és el que sembla que s'està obrint pas en aquestes reunions que s'han mantingut amb primers ministres d'altres països europeus, en què nosaltres juguem molt poc perquè ens veiem lluny, però en realitat formem part d'un imperi desarmat i fràgil, que és la Unió Europea, on encara s'estan pagant les factures de les dues grans guerres del segle XX. Des d'Europa s'espera que la solució arribi des de Washington, i aquest és el preu de l'herència imperial del segle XIX i del segle XX i de la posició que ocupem nosaltres, que és relativament feble en unes anelles que encerclen el món.

Marc Mata i David Torrents
2n BAT
Escola Montagut

Rebeca Puértoles

ARTISTA RESIDENT CURS 2021-22

"La gent que ve al taller no ve per produir o per vendre sinó a fer coses, i quan acaben les peces i veuen el resultat final és molt gratificant"

**Com va conèixer el món de la ceràmica?
Quins estudis va haver de cursar?**

Quan vaig acabar l'escola tenia molt clar que volia fer joieria. Aleshores vaig anar a l'Escola d'Arts per continuar els meus estudis. El primer any es feia un tastet de diferents disciplines, com pintura, ceràmica, disseny i joieria. Vaig provar la ceràmica i vaig dir: "Ostres, jo no vull fer joieria", i quan vaig arribar a casa els ho vaig dir als meus pares. Els va semblar bé i vaig començar a estudiar ceràmica. Ceràmica són cinc anys d'especialitat i després he fet diversos cursos, perquè la ceràmica té molts tipus d'esmalts de diferents cuites, és molt ampli i m'agrada cada any fer algun curs de diferents tècniques. Després de fer ceràmica vaig anar a fer escultura tres anys amb diferents materials: pedra, fusta, ferro i bronze.

Creu que l'art artesanal i, concretament, la ceràmica artesanal, està en desús o perdent popularitat?

Jo crec que ara hi ha com un *boom*. Hi ha molts *youtubers* i *influencers* que surten a Internet i parlen sobre ceràmica. Abans quan jo anava a l'escola només els nens petits havien vist la Pepa Pig en un vídeo on anava a fer ceràmica i, en

Rebeca Puértoles és ceramista. Es va graduar en Arts aplicades i posteriorment es va especialitzar en Escultura. El 2009 va obrir el taller de ceràmica *Zenc* on imparteix classes per a infants, joves i adults. Aquest curs és l'artista resident de l'escola i ha realitzat diferents tallers amb els alumnes d'Infantil, Primària i ESO.

canvi, ara hi ha molta gent que ve al taller i que veu diferents persones públiques que fan ceràmica.

Quines són les principals diferències entre la ceràmica feta amb màquines i la manual (qualitat, processos, preus, beneficis)?

No és ben bé que siguin de més o menys qualitat, jo sempre dic que quan m'encarreguen una peça o vull fer alguna cosa penso en el resultat final, depèn del que vull, ho faig manualment o busco motlles o maneres de solucionar aquell tipus de peça. Quan fas ceràmica crec que has d'estar obert a fer moltes coses i depenent del que hakis de fer, has de buscar una manera o altra de fer-ho.

És més eficaç la venda d'objectes de ceràmica artesanal quan aquests estan presents a les botigues o quan es tracta de fires de pobles, mercats...?

És complicat. És molt difícil de vendre i la gent no acaba d'apreciar les coses que es fan artesanalment ni el valor que tenen. A les fires costa molt. Primer perquè han apujat molt els preus dels ajuntaments, perquè per ser-hi hem de pagar una quota. I després perquè la gent no ho aprecia. Els nens del taller, quan acaben una peça i els pregunto quin preu hi posarien, sempre em responen amb un preu alt ja que veuen l'esforç que ha costat i el procés a l'hora de fer la peça.

Jo m'he centrat molt a donar classes perquè m'encanta donar classes a escoles, a centres cívics o a fires, però quan vaig a una fira vaig amb una idea concreta. Per exemple: si és la Fira del Gall, els proposo una peça del gall, si és una fira de la prehistòria, doncs els proposo una peça de la prehistòria. Fer peces per vendre a botigues, ho vaig començar a fer al principi i no m'agradava gens, perquè has de fer preus molt econòmics: perquè ells venguin a 5 euros, tu ho has de vendre a 1 euro i, és clar, és entrar en una roda complicada. Jo estic molt enfocada a donar classes i fer encàrrecs personalitzats, que també m'encanta: un quadre, un mural per a casa teva, una escultura... Ara, per exemple, he fet la rèplica de diferents tipus de sants.

Vostè va obrir un taller de ceràmica a Vilafranca, el taller Zenc. En quins principis es va basar per obrir-lo? Va ser un procés complicat? Quina va ser la resposta que va obtenir?

Jo estava treballant en un lloc, però vaig haver de plegar perquè em vaig quedar embarassada i aleshores va ser el moment en què vaig dir: "Ara començo de debò", i vaig obrir el taller. Des del principi va començar a anar tot molt bé, va començar el boca-orella i fins ara. Econòmicament, els començaments van ser una mica complicats, perquè hi havia crisi, però ho he anat fent a poc a poc i estic molt agraïda a tota la gent.

Com es treballa al taller Zenc? Amb màquines o de manera tradicional?

Per mi això és molt important: treballem per projectes. El primer dia dono pas als nens i els dic: "Què voleu fer?". Començo a apuntar idees i cadascú fa tot el procés, de principi a fi. Treballen totes les tècniques tal com fan els adults. Els adults sí que venen ja amb una idea: jo vull fer torn, jo vull fer esmalts o vull fer coses concretes i les anem treballant. Són grups reduïts i depenent dels interessos de cadascú anem fent el taller.

És fàcil treballar amb ceràmica?

Depèn del tipus de peça, però no és difícil; això sí, el que es necessita és paciència i anem tots molt accelerats. Els nens fan el dibuix, per exemple, i després pensem com s'ha d'aguantar, si ha de ser més gruixut perquè s'ha d'aguantar aquest pes... Pensem tècnicament com es fa i després ho fem.

Es triga molt a crear una peça de ceràmica?

Per modelar pots estar entre dos i tres dies. Després, un cop la peça està seca, l'esmaltem i sovint hi posem un segon esmalt transparent a sobre amb una pistola, i en acabar ho posem dintre del forn perquè es cogui.

Quins objectius tenen els clients que van al taller Zenc?

Normalment, la gent que ve al taller no ve per produir o per vendre, la gent ve al taller a fer coses i quan acaben les peces i veuen el resultat final és molt gratificant. A vegades els dic: "Què, ho regalarem?", i diuen: "No, no". Hi ha algunes persones amb problemes i el taller els va molt bé per desconnectar i per concentrar-se.

La ceràmica és recomanable per a la gent amb dificultats?

Sí. La ceràmica els ajuda molt, tinc gent amb problemes mentals i treballen molt bé durant tot el procés. Quan finalment veuen el resultat els produeix molta satisfacció veure que ho han pogut fer. Hi ha persones hiperactives i la ceràmica els tranquil·litza perquè necessiten molta concentració.

Què és el que més li agrada de la ceràmica?

Ara estic molt ficada en la figura humana, feia molts anys que tenia moltes ganes de treballar aquest tema i ara hi estic molt entregada. Ha sigut un repte perquè em van encarregar de fer una rèplica d'un sant durant el confinament i em va encantar. A partir d'aquí ho vaig publicar a l'Instagram i van començar a entrar-me nous encàrrecs d'aquest tipus. També m'agrada molt treballar amb el torn i barrejar tota mena de terra i provar-ne les diferents textures.

Gemma Saura

ELS CANVIS DEMOGRÀFICS ASSOCIATS A
LA DEMOGRAFIA - 28/03/2022

**"Em preocupa molt com
l'abundància d'informació està
laminant la nostra capacitat
crítica"**

Gemma Saura és Llicenciada en Periodisme i graduada en Estudis Internacionals per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Treballa com a redactora de la secció d'Internacional a *La Vanguardia* des del 2006, on ha cobert com a enviada especial la crisi d'Islàndia (2008), l'elecció de Zuma a Sud-àfrica (2009) i la prohibició dels minarets a Suïssa (2009).

Aquest any haurem de prendre una decisió molt important per al nostre futur i alguns de nosaltres tenim dubtes i por de si farem la millor elecció o no. Quin és el seu consell per decidir quina carrera universitària volem cursar a partir de l'any vinent?

Has de pensar en les teves aptituds, el que realment et va bé, el que passa és que hi ha coses que t'aniran molt bé però encara no les has fet mai. Jo, per exemple, vaig fer periodisme, ja que m'agradava molt escriure, de fet volia estudiar Audiovisuals, però no vaig poder-hi entrar i vaig fer periodisme. Mirat retrospectivament va ser una molt bona decisió perquè he acabat sent periodista escrita. Sobretot no has de perdre la curiositat, no fer mai el mínim, anar sempre a buscar més, anar a la biblioteca, llegir, obrir-te al món perquè el sistema universitari aquí moltes vegades és molt limitador. Hi ha carreres, com les tècniques, en què l'exigència és brutal, però a les de lletres és relativament fàcil aprovar o fins i tot treure notable o excel·lent. Heu de voler anar més enllà, tingueu interès per ampliar el vostre món. Tot i que et puguis equivocar, sempre hi ha marge, la vida no és una carrera per veure qui arriba abans, si canvies al cap d'un any o dos no seran anys perduts ja que serà un camí on t'hauràs endut molts coneixements. A la vida sense esforç no s'arriba enlloc.

Un cop acabada aquesta etapa que hem comentat vostè va decidir cursar la carrera de periodisme. Què va ser el que la va motivar a fer-ho?

Bé, a mi m'agradava molt escriure, de fet volia ser escriptora, però em vaig adonar que ser escriptora podia ser més complicat i em vaig decantar pel periodisme. Jo vaig entrar-hi sabent molt poc del periodisme, però ha sigut una professió que s'adapta molt bé a mi perquè m'agrada molt conèixer gent. He estat molts anys a Internacional. Conèixer altres societats, cultures i sistemes polítics m'ha ajudat a aprendre moltes coses. La feina de periodista és un constant aprenentatge. Abans de fer el primer article sobre demografia en sabia molt poc. Sempre estàs parlant amb gent interessant, aprenent, i per això crec que hi ha poques feines que et donin un estímul tan constant.

D'altra banda, com a periodista, com valora l'actual situació i evolució d'aquesta professió? Creu que perilla la premsa escrita amb l'augment del volum de 'fake news'?

Em preocupa molt. La premsa escrita, amb la irrupció d'internet i el fet que molta gent hagi assumit que es pot informar de manera gratuïta, ha patit un impacte fortíssim. També amb la publicitat digital, ja que no genera el mateix volum d'ingressos que la publicitat de paper. Per exemple, el *New York Times* per cada subscripció en paper en necessita quatre de digitals per obtenir els mateixos ingressos. Aquest volum d'ingressos no és per fer-se ric sinó perquè el periodisme de qualitat pugui seguir viu. Per exemple, nosaltres ara tenim dues persones a Ucraïna i això implica molts diners entre corresponsals, traductors, transports, etc. En la feina d'investigació que estic fent ara potser estic dues setmanes treballant i finalment no dona cap resultat. És clar, això és una inversió d'un diari que està pagant durant dues setmanes un sou sense un fruit. Ara mateix el periodisme digital es basa a produir notícies a tort i a dret sense qualitat, perquè no es pot realment exi-

gir qualitat, no pots escriure en mitja hora res amb cara i ulls ja que implica parlar amb tota la gent rellevant, contrastar la informació i tot això implica uns costos que les empreses periodístiques han de cobrir amb uns ingressos, i estem en un moment en el qual no estem generant aquests ingressos necessaris.

Em preocupa també molt el món d'internet i de les *fake news*, com circulen per les xarxes socials i com aquestes afecten no només el periodisme sinó també la societat. Ens fa més frívols, menys crítics i podem arribar a creure les paraules d'un desconegut pel simple fet d'escriure darrere una pantalla. Em preocupa molt com ens està canviant aquesta abundància d'informació que realment no és d'informació. Està laminant la nostra capacitat crítica.

Vosté escriu diversos articles a La Vanguardia. Quin és el seu objectiu? Què creu que aporten als lectors? I què li aporta a vostè escriure'ls?

Jo escric molts tipus d'articles. La intenció general és reflexionar sobre les direccions que està prenent el món. A mi m'aporta molt, ja que, com he dit, aquesta feina és com un privilegi. Jo pregunto i investigo molta gent interessant, i la meva feina és condensar-ho i explicar-ho. Aprens molt escrivint aquests articles. No m'agrada escriure respostes, prefereixo plantejar preguntes al lector, per això m'incomoda quan em pregunten: "Quina és la solució?". Jo realment no em considero una persona que hagi de donar respostes, però el que sí que puc fer és, les preguntes que jo també em faig, fer-les als experts i presentar-les al lector, donant-li informació perquè ell pugui decidir quina és la seva posició i els seus dubtes.

Quina creu que ha sigut la feina o tasca més interessant que ha dut a terme al llarg de la seva carrera com a periodista?

Sens dubte la revolució d'Egipte. Hi vaig estar un mes sencer, va ser molt bonic, tot i que va acabar fatal, però va ser un privilegi poder ser-hi i viure durant un mes el que passava en un país del qual després s'ha parlat molt per la

no accepta la seva decadència, de manera que sí que posa en perill tots els sistemes democràtics en general.

Seguint en la línia del seu article 'La hora oscura de la democràcia', com valora l'ascens de l'extrema dreta política a països europeus com a Espanya amb VOX, Itàlia amb la Lliga Nord o França amb el Front Nacional?

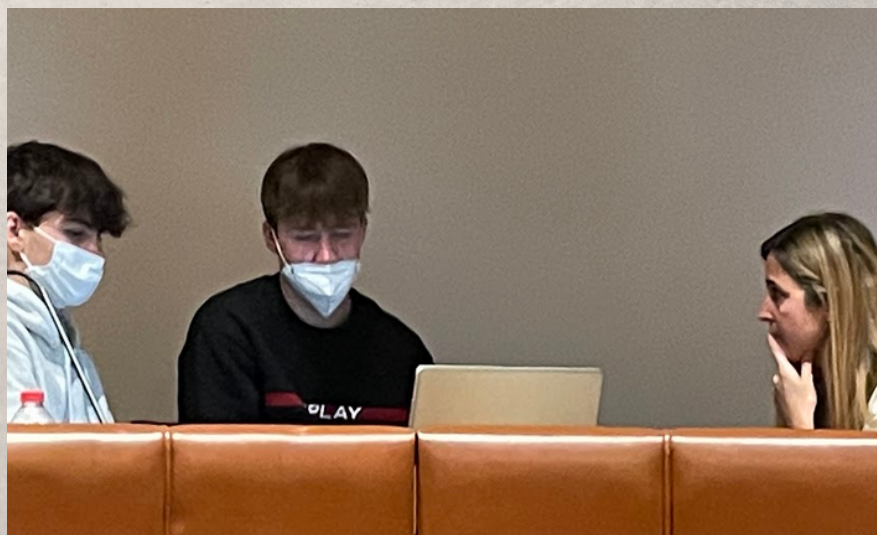
Doncs és clarament un escenari molt preocupant i que en part s'ha donat i s'està donant cada vegada més per culpa de la manipulació de la informació, les *fake news*, etc. Per exemple, en el cas de VOX, que en aspectes com la immigració o el conflicte de transportistes que va tenir lloc fa uns dies intenta "pescar" d'allà on pot i s'apunten a causes que no tenen res a veure amb ells aprofitant-se així del descontentament social que molta gent té legítimament. En general, doncs, el que fan aquests partits d'extrema dreta que els ha permès l'ascens fins on són a dia d'avui és aquest nodrir-se dels problemes que afronta la gent i donar solucions a simple vista fàcils, però que no deixen de ser falses solucions ja que ho miren tot des d'un punt de vista on es veu o blanc o negre, i no és tan fàcil. D'altra banda, l'ascens de l'extrema dreta hauria de servir perquè els altres partits reflexionessin i fessin autocrítica pensant què han estat fent malament perquè els seus ciutadans estiguin tan descontents que acabin optant per una opció com l'extrema dreta.

Per últim, ens pot dir què recorda del seu pas per l'escola?

Doncs, recordo la meua educació preuniversitària molt i amb molt d'afecte, sobretot els estímuls intel·lectuals que vaig rebre per obrir-me la ment a molts aspectes més enllà dels curriculars. Aquesta va ser l'educació més privilegiada que vaig tenir, sens dubte. Per exemple, una gran i fantàstica biblioteca, professors que ens parlaven de literatura i cinema en seminaris des de ben joves... Un seguit d'experiències que obrien portes a nous camps, a més a més en una etapa de la vida d'una riquesa intel·lectual molt gran com és l'adolescència, que és quan

tenim una set de coneixement que no podem saciar i que per desgràcia, amb els anys, no és que es perdi però sí que hi ha menys temps i menys energia per invertir en nous coneixements. El que vaig poder fer a la meva escola va ser això, llegir i nodrir-me de tot el coneixement universal. És així com vaig conèixer el món professional que m'apassiona i que per sort és al que em dedico a dia d'avui.

Jo guanyo, tu et fots

DAFNE MILL - PRIMER PREMI

Aristòtil va dir que l'ésser era natural i polític per així justificar que la creació de les societats no es produïa de manera artificial. No obstant això, personalment, hauria afegit l'adjectiu econòmic, ja que, per exemple, les primeres civilitzacions feien bescanvis amb objectes d'un valor similar. Això es podria considerar una prova de la intuïció econòmica innata dels humans perquè demostra la seva capacitat de resoldre qüestions econòmiques amb sistemes eficaços que, posteriorment, han derivat en d'altres de més complexos que han marcat part de la història significativament. Tanmateix, són les evolucions d'aquestes solucions econòmiques primitives la millor opció per al conjunt de la població?

El sistema econòmic bàsic és el tradicional, caracteritzat per prendre decisions basant-se en un concepte que amb la popularització del capitalisme ha quedat gairebé obsoleta, la producció per necessitat. D'aquesta manera, el que s'aconsegueix és satisfer la demanda de la població precisa en un lloc i moment determinats amb l'objectiu principal d'evitar excedents.

El següent tipus d'economia a tractar ha empatitzat al llarg de la història sobretot amb els obrers per les seves característiques, el comunisme. És més, també pot ser anomenada popular perquè un dels principals punts que defensa és la supressió de classes socials per evitar població privilegiada. Una altra característica que el fa destacar és que es basa, en part, en l'economia planificada, ja que el seu objectiu és que un govern format per defensors del sistema gestioni tota l'economia fixant els preus o decidint la quantitat de producció. Per tant, aquesta mena de decisions passaran a recaure en l'estat perquè la propietat privada se suprimirà per tal d'obtenir una millora social. Alguns exemples d'estats on el comunisme ha estat un punt clau durant les darreres dècades han estat l'URSS i la Xina. Per ser precisos, aquesta última encara ho és, encara que amb el temps ha adoptat algunes característiques capitalistes per beneficiar-se com a estat, estratègia que li ha permès posicionar-se al costat o inclús per sobre d'algunes elits històriques.

Finalment, hi ha el sistema que actualment és la joia de la corona, el de mercat o capitalisme. Aquesta opció es caracteritza principalment per la propietat privada, el lliure mercat i el màxim benefici (que implica que cada nou exercici ha de superar l'anterior). Per tant, analitzant els exemples, podem dir que en global és una espècie de "campi qui pugui" en què qui pot són els més rics, els comunament coneguts com l'1%. En particular, hi trobem Zuckerberg, Bezos, Gates, Musk o Ortega en l'àmbit individual. Però a escala de na-

cions podem posar exemples com els EUA o el conjunt d'Europa que s'han aprofitat del seu poder imperialista per dominar durant segles i continuar fent-ho a masses de països africans, asiàtics i llatinoamericans.

Així doncs, tenint en compte les breus descripcions dels eminents sistemes econòmics i les exemplificacions, ens tornem a preguntar, són les més adients? Perquè aquest mandat de màxim benefici constant, serà eternament sostenible? I si ho és, quin cost tindrà mantenir-lo? Estarem disposats a sacrificar-nos o haurem de pressionar altres perquè ho facin? Si ens ho plantejem, analitzant la societat actual, podem arribar a respondre les dues últimes i podem començar a reflexionar amb dues paraules clau: deslocalització i plusvàlua.

Des de ja fa anys les grans empreses traslladen la seva producció que tant va ajudar els estats a créixer durant els segles XIX i XX a altres destinacions que comparteixen una característica, disposar de molta població amb pocs recursos. D'aquesta manera, les empreses escapen no només d'uns jornals que són massa elevats per assolir els seus objectius, sinó que també ho fan d'estats que consideren que exigeixen uns tipus impositius massa "opressius". Per tant, el motiu d'elecció de la situació de l'empresa recau en els impostos que haurà de pagar i el cost que representaran els treballadors. Tanmateix, per què hi ha països que permeten que això passi i no fan res per solucionar-ho? És que són ignorants i no volen veure el que tenen a casa seva?

La resposta és no, no ho són. Malgrat que la resposta fàcil sigui culpabilitzar els governs d'aquests països, la veritat és que *"las instituciones políticas extractivas concentran el poder en manos de una élite reducida y fijan pocos límites al ejercicio de su poder"* (1). En altres paraules, el poder en molts dels països pobres és, en realitat, una oligarquia, ja que les decisions que es prenen estan subordinades a la voluntat de les entitats amb més capital que ofereixen feina als habitants de l'estat, però en quines condicions? Doncs, perquè els números surtin com els CEO i accionistes volen, en unes de molt precàries. El motiu d'això és que el preu elevat d'un producte disminueix la demanda i per abaixar-lo poden disminuir els costos o bé el marge de beneficis. Com que reduir la segona suposaria renunciar a obtenir més capital financer, opten per la primera. Una de les maneres per obtenir aquest tipus de reducció és la deslocalització de les fàbriques aprofitant que la situació i legislació laboral no és la mateixa a tots els territoris. Penso que l'exemple que proposa Samir Amin pot fer-ho més entenedor:

Si la jornada laboral es igual en A y B (por ejemplo, 8 horas), si la remuneración real del proletario es diez veces superior en B (salario real en B igual a 10 kilogramos de trigo por día contra solo un kilogramo en A), y si diez kilogramos de

(1) ACEMOGLU, DARON; ROBINSON, JAMES A.; *Por qué fracasan los países*; Deusto; Nova York 2012; p. 103.

trigo son producidos en el mundo, (allí donde la productividad en esta producción es la más elevada) en 4 horas, la tasa de plusvalía en B será del 100% (4 horas de trabajo necesario y 4 horas de sobretrabajo), mientras que se elevaría a 1900% en A (24 minutos de trabajo necesario y 7 horas 36 minutos de sobretrabajo) (2).

És a dir, en el cas de A l'empresa obté més beneficis emprant menys recursos en contrast amb l'opció B. No obstant això, les condicions en les quals viurà A seran, de ben segur, més desfavorables que l'altre perquè la remuneració és considerablement més baixa. Si pensem què pot portar un treballador a acceptar aquesta injustícia salarial trobem una resposta clara, la desesperació. En un context en què hi ha un elevat risc de pobresa i estàs entre l'opció de poder cobrar una misèria o patir fam, acceptes gairebé qualsevol condició que se t'imposi, encara que recordin les que patien els esclaus. Això ho reforça la teoria proposada per Bettelheim, que diu: *"El nivel de los salarios, propio de cada formación social no puede ser determinado por el nivel mundial de desarrollo de las fuerzas productivas, pero está fundamentalmente ligado a la combinación específica fuerzas productivas/relaciones de producción propia de cada formación social"* (3).

Per posar un cas concret d'aquesta esclavitud moderna, ens traslладem a l'Índia, on el salari mitjà el 2015 va ser d'1,3 € el dia i treballaven 68 hores setmanals (4). Tres anys més tard, Business Insider publica que l'amo de Zara (que fabrica tèxtils al país anteriorment esmentat) va aportar que la mitjana dels salaris dels seus treballadors el 2018 havia estat de 20.996 € bruts anuals per treballador (5). És a dir, fent comptes ràpids, aquesta quantitat entre 365 dies indica que sense tenir en compte impostos ni altres factors haurien cobrat 57,52 € al dia, és a dir, 44 vegades més que una persona que a part de fer una feina més dura i en pitjors condicions, ha treballat més hores.

Aquí el punt està en el fet que *"es evidente que si la hora de trabajo aquí y allí crea el mismo valor, y si la fuerza de trabajo tiene aquí un valor inferior, es decir, si el salario real es inferior, la tasa de plusvalía es necesariamente superior"* (6). Però tenint en compte l'afirmació d'Arghiri

(2) AMIN, SAMIR, *¿Cómo funciona el capitalismo? el intercambio desigual y la ley del valor*; Siglo veintiuno editores; França; 1973; p. 19.

(3) *ivi*, p. 21.

(4) LOBO, JOSÉ; Trabajo esclavo en la India: cuatro grandes empresas españolas están en la 'lista negra'; https://www.elconfidencial.com/espana/2015-02-04/trabajo-esclavo-en-la-india-cuatro-grandes-empresas-espanolas-estan-en-la-lista-negra_589115/; El Confidencial; 2015.

(5) MONTES, LIDIA; Este es el salario que gana un trabajador de Inditex; <https://www.businessinsider.es/cuanto-gana-salario-empleado-inditex-espana-mundo-399429>; Business Insider; 2019.

(6) AMIN, SAMIR, *¿Cómo funciona el capitalismo?*, p. 19

Emmanuel al seu llibre *El intercambio desigual: "La hora de trabajo del proletariado africano vale como la del proletariado europeo porque el producto del trabajo de uno y otro son mercancías internacionales"* (7). Per què es paguen diferent les hores? Doncs bé, perquè aquesta és la manera com els empresaris es beneficien a costa dels altres i, a més, ho poden fer pel poder que exerceixen sobre els governs dels països menys afortunats. Així doncs, la qüestió és que malgrat que persones que produeixen quantitats iguals en el mateix temps, depenent del context en què vius el valor que es donarà a la teva feina serà diferent encara que el valor que estiguis creant sigui exactament igual que el d'una persona que cobra 44 vegades més que tu.

En suma, en la història s'han anat desenvolupant diferents sistemes econòmics i, per excel·lència, el capitalisme és el que més ha triomfat. Això ha derivat en un món globalitzat i completament interconnectat, però *"unión jamás ha sido sinónimo de homogeneidad"* (8) com hem vist amb clars exemples de desigualtat. Tanmateix, ens estem dirigint cap a *"un mundo cada vez más complejo e intrincado sometido permanentemente a transformaciones revolucionarias"* (9) i no puc evitar preguntar-me, aquest és el món més adient i el que veritablement volem?

(7) citat en Ibidem; p. 19.

(8) Ibidem; p. 23.

(9) HARVEY, DAVID; *Diecisiete contradicciones y el fin del capitalismo*; Traficantes de sueños; 2014; p. 120.

Democràcia plena

GERARD FERRET - SEGON PREMI

Qualsevol ciutadà mitjanament informat sap que existeix un fort vincle entre política i economia. No em refereixo a la repercussió que tenen algunes decisions preses des del poder executiu o legislatiu respecte al món empresarial, per exemple, les iniciatives que regulen les condicions laborals o la implementació de bonificacions fiscals, sinó a un altre tipus de lligam: el que manté units la majoria de formacions parlamentàries i els seus dirigents amb les elits econòmiques.

Intentem, doncs, analitzar com s'estableix aquesta relació. En un país que aparenta ser democràtic (més endavant ja veurem quins requisits s'han de complir per tal que pugui ser tipificat així), cada cert període de temps els seus òrgans de governança han de ser renovats mitjançant eleccions lliures. La limitació d'aquest interval (anomenat legislatura) en què els òrgans en qüestió estan legítims per actuar és un mecanisme pensat per comprovar si la ciutadania es reafirma en el rumb emprès des de les institucions o si, altrament, vol propiciar un canvi en el poder. D'aquesta manera, quan s'aproxima la celebració d'uns comicis, s'organitza durant les setmanes prèvies una campanya electoral per tal que els partits puguin convèncer els potencials votants del seu programa. Per afrontar aquests dies d'autopromoció, les diverses formacions tendeixen a buscar fons extra per donar-se més visibilitat, ja que el disseny de la campanya, el material propagandístic i els espais on dur a terme els mítings, entre d'altres, comporten uns costos afegits que cal sumar als que de per si genera mantenir la pròpia estructura interna. Amb l'objectiu d'aconseguir els diners necessaris, recorren al sector que es dedica justament a això, a facilitar capital en forma de préstec (la banca) o busquen grans fortunes perquè esdevinguin donants. Fins aquí tot sembla lícit. De fet, la majoria de la població que no disposa dels estalvis suficients per comprar o renovar un immoble, adquirir un vehicle o anar-se'n de vacances amb la família acostuma a adreçar-se també a les entitats financeres. Així mateix, moltes organitzacions sense ànim de lucre que pretenen obtenir ingressos recorren a la generositat de persones benestants. Ara bé, no és el mateix autoritzar un crèdit per a un particular que per a un partit amb capacitat de decisió, com tampoc és equivalent estendre un xec a una causa altruista que col·laborar monetàriament amb un projecte polític; encara que sovint no figurin enlloc, és probable que existeixin clàusules ocultes que compensin aquestes operacions.

Aquest conjunt d'interessos opacs no és altre que el paper de *lobby* privilegiat, exercit pel sector financer i les corporacions afins, d'una banda, i els potentats, de l'altra (si és que no coincideixen), respecte a les mesures polítiques que s'han d'implementar. És en aquest

punt, amb l'aparició de grups de pressió estretament vinculats a la presa de decisions públiques que posen en qüestió la voluntat del poble en pro d'interessos privats, quan la democràcia comença a trontollar. Abans he esmentat "país democràtic", i ara de nou recorro a "democràcia". Aquest és un concepte amb el qual els polítics s'omplen la boca freqüentment. A vegades, fins i tot els grups socials afavorits que hem comentat parlen de "compromís democràtic" envers la societat. Però, de quina manera es podria definir el concepte "democràcia"? I, potser encara més important, és compatible amb les relacions amb *lobbies* com els mencionats?

Una anàlisi etimològica de l'origen grec de la paraula denota que ve de *demos* (poble) i *cracia* (govern), és a dir, el govern del poble, ja que és la ciutadania la font legítima de poder. El concepte ha evolucionat al llarg de la història i no té les mateixes connotacions en l'actualitat que a l'Atenes clàssica, quan es va concebre aquest sistema organitzatiu. Avui en dia, doncs, podríem qualificar un estat de democràtic si el poble escull i revoca pacíficament els seus governants a través d'eleccions periòdiques, lliures i amb sufragi universal adult, on els ciutadans gaudeixen dels mateixos drets i llibertats alhora que són tractats com a iguals davant de la llei i existeix una pluralitat ideològica. Sovint no posem prou èmfasi en aquest darrer punt, l'heterogeneïtat política, tot i que és un dels principals fonaments d'una democràcia plena. Per quin motiu? Doncs perquè és en el continu qüestionament del marc vigent i en la demanda constant de preguntar-se si realment aquest és el millor sistema en què rau la seva bona salut, i no en la idea que aquest model es basa en la dictadura de la majoria o en una suma d'interessos particulars, com de fet pretenen les elits econòmiques. És més, en el passat les societats intolerants (i per consegüent homogeneïtzadores) es van convertir en règims unitaris totalitaris, d'entre els quals destaquen el feixisme, el nazisme o l'estalinisme. Tornant als requisits que ens ocupen, als ja vistos caldria afegir-hi, segons l'índex democràtic elaborat anualment des del 2007 pel setmanari anglès *The Economist* una acció de govern transparent, una participació política suficient i una cultura democràtica generalitzada.

Les condicions tingudes en compte per aquest mitjà constitueixen un notable tret determinant, perquè la majoria dels estats en què en els primers articles de les seves constitucions es reconeix la sobirania inqüestionable del poble (i, per tant, s'autodefineixen com a democràtics) compleixen el primer bloc de requeriments, però no és tan clar que ho facin amb els darrers. D'entrada, és contradictori que es parli d'una "acció de govern transparent" quan justament existeixen grups de pressió que condicionen la presa de decisions i converteixen la legislació parlamentària o les ordres executives en opaques. Aquesta conducta de negociar iniciatives polítiques a porta tancada, amb les concessions ocultes o evidents que puguin obtenir aquestes elits econòmiques, té com a conseqüència principal la pèrdua de confiança de la ciutadania cap a bona part de les institucions democràtiques, per exemple, el parlament o el govern del país. La situació en qüestió pot

crear una sensació d'apatia que generi una no implicació política (manca de mobilització o absentisme electoral, entre d'altres) i que en alguns casos això acabi derivant inclús en una actitud desconfiada o hostil cap a la democràcia. Arribats a aquest punt, es pot constatar que la presència de *lobbies* amb massa incidència en el funcionament de la democràcia no propicia unes institucions transparents i al servei del poble, al contrari: inevitablement s'afavoreix la voluntat d'una minoria. La ciutadania reacciona amb desafecció envers els seus representants i es desentén de la política, de manera que la cultura democràtica experimenta un retrocés que posa en risc la mateixa democràcia. En altres paraules, no es compleixen els requisits establerts per *The Economist* en relació amb allò que esdevé una democràcia plena. Tot i això, aquesta, per més que ho pugui semblar, no és una conjuntura irreversible, sinó que existeixen elements correctius.

Abans d'esbossar algunes de les possibles solucions, voldria destacar que seria fàcil treure conclusions errònies d'aquesta anàlisi, com pensar que recuperar una democràcia plena en el nostre sistema és un cas perdut. Es podria afirmar que, vist el funcionament de les democràcies liberals, pròpies de territoris que podrien ser tipificats de capitalistes, aquest plantejament de la legitimitat popular ha fracassat i que els règims en què el poder emana realment del poble són les "democràcies populars", en què la sobirania prové en principi del "poble autèntic", els treballadors. Però no ens enganyem: el paper de les oligarquies en estats com la República Popular de la Xina o la República Popular Democràtica de Corea, paradigmes autocràtics o dictatorials, és encara més opac ja que no existeixen els deguts instruments de control o, en cas d'existir, estan indiscutiblement subordinats al poder polític en connivència amb les elits i no gaudeixen de la independència necessària per desenvolupar correctament la seva tasca.

Recuperant el fil, encara no és massa tard per redreçar l'estat actual de les democràcies; tan sols falta trobar la recepta adient i la voluntat política per aplicar-la. Més enllà de les comissions de supervisió de l'acció legislativa o executiva, compostes normalment per representants dels mateixos partits que els dels dirigents, voldria subratllar la transcendència d'apostar per mecanismes que vagin més enllà de l'esfera estrictament política. A més, la vigilància activa de la ciutadania en les relacions que s'estableixin entre les elits econòmiques i els governants pot esdevenir vital per neutralitzar-ne els efectes o, senzillament, fer-los desaparèixer. Com? Doncs expressant el seu malestar en accions reivindicatives pacífiques o mostrant el seu rebuig a través de l'exercici del vot a les eleccions, que no poden convertir-se en una mera farsa mentre es prenen les decisions a porta tancada, sinó que han de ser l'element relegitimador de la població i han de contribuir a evitar assolir la fase d'apatia generalitzada; és a dir, s'ha de voler convertir els comicis que fins ara consoliden la dinàmica de favoritisme que s'ha tractat en aquest assaig en una clara expressió del descontentament social. Els camins per complir l'objectiu en qüestió són diversos i plens de matisos, però es poden agrupar en dos. En primer lloc, si s'opta per una reforma del sistema, un mètode per aconseguir-ho seria convertir la cita en una manifesta-

ció massiva de rebuig mitjançant l'emissió d'una quantitat astoradora de vots nuls, en els quals s'expressi un missatge que reflecteixi la disconformitat imperant per forçar la implementació dels canvis corresponents. Apostar pel vot nul és segurament, dins d'aquesta opció reformista, la fórmula més efectiva per mostrar el malestar, ja que l'absentisme i l'abstencionisme són interpretables (i, per tant, ambigus). En segon lloc, la ciutadania pot escollir activar els canals per modificar la llei electoral i aspirar directament a la transformació del sistema en pro d'un model més assembleari, en el qual les eleccions "clàssiques" siguin només un mecanisme més i en què l'acció legislativa i de govern sigui refrendada periòdicament per la població. Evidentment, no hi ha una solució única, perquè cada país presenta conjuntures diferents que requereixen de respostes adaptades a les seves característiques, però en essència les senderes que s'haurien de plantejar són les anteriors.

Igualment, cal que els tribunals de justícia estiguin expectants als intents dels dirigents de subvertir la gènesi constitucional de la democràcia: la sobirania que emana del poble. Finalment, també és necessària la transformació de l'ètica política. D'una banda, des de l'àmbit legal, a través de la regulació del rol dels diners per clarificar el finançament de l'activitat política i el rol de poderosos *lobbies* que exerceixin pressions de manera opaca i no controlable. Com que sembla que la seva existència és inevitable, una bona opció seria legislar aquesta qüestió prenent com a exemple les lleis que s'apliquen actualment als Estats Units. El model nord-americà, regit per l'Acta legislativa de Transparència i Responsabilitat promulgada el setembre del 2007 pel llavors president George W. Bush, pretén justament clarificar aquestes relacions i prohibeix que el sector privat pagui viatges als membres del govern o de les cambres i obliga tots els candidats a publicar les fonts de finançament de la seva campanya, entre d'altres. De l'altra, aquest canvi necessari requereix, des d'una perspectiva més personal, la presència de representants que professin responsabilitat institucional i recordin que han de servir la ciutadania, no servir-se'n per acomplir interessos personals o de tercers. Així recuperarem la plenitud de les democràcies i el poder estarà totalment en mans del poble.

Viure per fluir, fluir per viure

ÈLIA CUNILLERA - SEGON PREMI

Més lluny, heu d'anar més lluny

M'imagino la perfecció com un camí, un camí molt llarg, de fet, tan llarg que és impossible conèixer-ne l'arrel ni tampoc el final. Me la imagino eterna, tant com el trajecte d'un riu amb un principi tan desconegut i un final tan abstracte, un recorregut ple de tempestes, pluja i vent, però també amb dies clars que il·luminen cada gota que el componen. Entenc el riu com la societat i cada esquitx d'aquest com els éssers vius que la constitueixen i que junts intercanvien camins que sovint tenen una mateixa direcció.

Ja és hora d'acabar amb la nostra ignorància sobre el terme de la perfecció. Fa segles que qualifiquem el nostre voltant com a perfecte sense ser conscients del que això comporta. Ordinàriament, tendim a associar aquest concepte a un objectiu assolible per tothom i constituït per l'absència d'errors o defectes, però en cap cas ens plantejem la veracitat del seu significat.

En els últims anys m'he adonat que la perfecció és completament diferent per a cadascú de nosaltres, és per això que és complicat trobar una definició única i universal vàlida per a tothom, però podem intentar marcar el contorn o la silueta que la identifica. Per a mi no és un fi ni un destí, sinó un camí cap a una millora... No l'assoliment de propòsits. Per a mi aquest terme és el reflex del transcurs del temps entre l'existència i la mort, és a dir: la vida.

La vida és una assignatura obligatòria per a tots els éssers vius que no té ni professor ni llibre de text que indiquin com afrontar-la. Senzillament, cada dia hi apareix una nova pàgina que obliga el protagonista a afrontar-la de la millor manera, durant aquest camí hi ha persones que en formen part i d'altres que simplement desapareixen de la ruta, però al final tots els camins són paral·lels i només hi ha un sol protagonista per a cada història. Tot i això, durant aquest recorregut sovint desconeixem completament la resposta d'unes preguntes molt habituals en aquests temps. D'on venim? Què som? Cap on anem?

En intentar respondre-les i sense ser-ne conscients, tornem a caure en aquell camí. Un camí ple d'incertesa i sempre amb un mateix rumb: evolució, millora, perfeccionament (pe-

rò en cap cas perfecció). No en tenim clara la meta i encara menys la procedència.

El més rutinari és associar el final amb la perfecció i l'inici amb la imperfecció, com blanc i negre, dos antònims tan diferents i amb un vincle tan llunyà, però si ens hi fixem, veiem que realment no són dos extrems gaire distants, i tot i les seves diferències en la llum tenen una escala de grisos entremig que els uneixen entre si. Si ens focalitzem en l'aplicació d'aquests dos mots en l'ésser humà i no tant en els objectes, veiem que en realitat un complementa l'altre. D'alguna manera la part imperfecta de l'individu és perfecta, és la que marca la diferència amb la resta, la que el fa imprevisible, capaç de generar en l'humà un debat intern i la recerca a la millor opció entre alternatives sense pretendre arribar a trobar-la. Tanmateix, la cara perfecta és necessària per contrastar i estabilitzar la part incerta de l'humà, tot i això, en mirar-la de prop veiem que la seva estabilitat en el fons rebutja el canvi i la millora de la persona. És per això que podem afirmar que la perfecció cada vegada ens fa menys humans, és a dir, menys imperfectes, ja que ens allunya de la capacitat d'error, de la imperfecció, aquella que ens distingeix d'un objecte o d'un robot. En poques paraules, la part *indisponible* dels individus actualment impossible de reemplaçar és la que marca la diferència entre la resta.

Però què vol dir *indisponible*? La indisponibilitat és un terme que toca de molt a prop el filòsof i sociòleg alemany Hartmut Rosa en un dels fragments del seu llibre *Lo indisponible*. En el seu assaig dona a entendre que la indisponibilitat és tot el que s'escapa del nostre control, el que és inevitable i que tant necessitem per donar sentit a la vida. Tal com diu Rosa, "un món que coneguéssim, que estigués planificat i adormit seria un món mort". És a dir, l'ésser humà viu per conèixer i aprendre novetats diàriament, si disposéssim d'un coneixement absolut del món, l'existència no tindria sentit. Aquest terme està lligat directament a la "dignitat", atès que qualsevol ésser capaç d'autoservir-se, és a dir, capaç de construir la seva pròpia identitat és "indisponible" i, per tant, humà. En l'assaig, el filòsof proposa una sèrie d'exemples per il·lustrar el concepte, un dels més destacables és el de la nevada. Ell diu que "la neu és pràcticament la forma pura de la manifestació de la indisponibilitat". "Petits cristalls de glaç provinents de la congelació de l'aigua dels núvols que cauen sobre la terra formant volves o borrallons", segons l'Enciclopèdia Catalana. Un fenomen fugisser i excepcional que any rere any crida l'atenció dels més petits i inevitablement també la dels més grans, pel simple fet que ens visita sense avisar i que transforma el món sense la necessitat de la nostra intervenció. No la podem fabricar ni tampoc aconseguir-la per la força, ni tan sols podem preveure-la amb fermesa i encara menys subjectar-la. Si l'agafem amb la mà, se'ns escapa entre els dits, si ens l'emportem a casa, se'ns desfà i si la congelem deixa de ser neu. Un clar exemple d'indisponibilitat, si ens hi fixem, "en la nostra relació amb la neu s'hi veu reflectida la relació moderna amb el món", des de fa molt temps la societat pretén i desitja posar el món a disponibilitat per la por de perdre el control d'allò que no depèn de ningú. Sense ser-ne conscients aquesta lluita de transformar el que és indisponible en allò disponible travessa amb un fil conductor tots els

àmbits de la vida. Allò indisponible, en canvi, d'alguna manera, tot i no tenir un destí ni un control assegurat, ens incentiva a continuar creixent i perfeccionant-nos.

Aquest fet estableix certa vinculació amb un tercer concepte, el de *ressonància*, un tema que també és tractat per Hartmut Rosa en un altre dels seus llibres titulat precisament així, *Ressonància*. La ressonància no només és allò que no depèn de nosaltres sinó que és una mena de resposta del món de forma incontrolada o imprevisible a les nostres accions. Aquest terme prové del llatí ressonància, 'eco', de ressonar, d'aquí el seu significat. La ressonància és la sintonia o la relació específica entre dos cossos capaços de "vibrar" recíprocament, és a dir, la vibració d'un estímul a l'altre.

Per fer-nos-en una idea, podríem imaginar un instrument com ara la guitarra, constituïda per una caixa de fusta en forma de vuit i sis cordes que es polsen amb els dits de la mà, en el moment de polsar una de les cordes el nostre control disminueix i la resposta d'aquest ja no està al nostre abast. Traslladat a la societat, veiem que cada vegada aquest control disminueix a causa de l'aparició d'una nova era, l'era digital. Ara són les màquines les que comencen a prendre el control sobre nosaltres, és per això que si no controlem la tecnologia, la tecnologia ens acabarà controlant a nosaltres, fet que pot acabar desencadenant un gran conflicte difícil de solucionar.

Per endinsar-nos més en aquest punt he intentat imaginar-me la ressonància com dues clares línies asimptòtiques, dues línies que provenen de l'infinit, però un infinit amb una procedència molt diferent; una d'elles representa el control, un control que sempre ha existit (l'existència, allò físic) és el que coneixem, aquesta està representada en una recta sense pendent i sense cap variant. La segona, per tant, representa el descontrol, la incertesa, la desconexença, allò que no coneixem i que sovint tendeix a inquietar-nos. A poc a poc aquesta s'apropa al control tot i que sembla que la línia que separa el control del descontrol cada vegada és més fina, mai es fusionaran, sempre mantindran la distància, una distància que marca la ressonància, l'equilibri de dues línies asimptòtiques incapaces de fusionar-se.

En resum, sabem que la lluita per trobar una resposta al significat de perfecció ha estat vigent durant molt temps, i ho estarà durant molts segles. Ens ho indica l'existència d'un poema titulat *Viatge a Ítaca* escrit per Konstandinos Kavafis el 1911, basat en l'*Odissea* d'Homer. Fins i tot, anys després, Carles Riba el va traduir al català i més tard Lluís Llach el va musicar i popularitzar amb una cançó al seu disc titulat també *Viatge a Ítaca* (1975).

Aquest poema promou la necessitat d'iniciar un camí, un camí molt llarg sense el desig d'aconseguir-ne el desenllaç, però si de generar nous passos. És per això que el protagonista realitza un viatge marítim a Ítaca, en aquest camí toparà amb diverses aventures, algunes de més complicades que d'altres, però totes acabaran portant-lo a una

millora. Pel sol fet que durant el retorn a casa s'adonarà que el que retorna no és el mateix que havia marxat.

El més peculiar d'aquest poema és l'absència del final, un final que mai ha existit i probablement mai ho farà. De la mateixa manera que ho fa un riu, aquell que comentava al principi. Un riu no comença ni tampoc acaba simplement flueix, aquest rep el nom de cicle hidrològic que no deixa de ser un reflex del cicle vital. Durant aquest cicle és primordial, caminar, caminar mitològicament és el gest més humà, ja que és una obertura al món.

Potser és per això que en francès es diu d'algú ignorant que és «tan ximple com els seus peus». Potser és per això que Kavafis ho va deixar tan clar en el seu poema:

Més lluny, heu d'anar més lluny

La fe humana

EL SETÈ SEGELL - 2001: UNA ODISSEA DE L'ESPAI

MARIO CARRERAS - TERCER PREMI

El setè segell (títol original en suec, *Det sjunde inseglet*) és una pel·lícula del 1957 del reconegut director suec Ingmar Bergman. El film ha estat considerat com un dels grans clàssics del cinema universal. L'argument transcorre a la Suècia del segle XIV, quan Europa està marcada per la pesta negra. Antonius Block, un cavaller que ha passat deu anys a les croades, torna a casa en companyia del seu escuder Jöns. L'experiència de Block l'ha fet tornar un home cansat i desencantat amb la vida. El cavaller es trobarà durant el seu camí amb la Mort, a qui reptarà a jugar una partida d'escacs amb l'esperança de guanyar temps per trobar un sentit a la vida que ha viscut. Pel que fa al segon llargmetratge, *2001: una odissea de l'espai*, és àmpliament considerada com la pel·lícula per excel·lència del gènere de ciència-ficció. Dirigida per Stanley Kubrick i escrita per Arthur Clarke i el mateix Kubrick, el film narra els diversos períodes de la història de la humanitat, no només del passat, sinó també del futur. Fa milions d'anys, abans de l'aparició de l'Homo sapiens, uns primats descobreixen un monòlit que els condueix a un estadi d'intel·ligència superior. Milions d'anys després, un altre monòlit, enterrat a la Lluna, desperta l'interès dels científics. Per acabar, durant una missió de la NASA a Júpiter, HAL 9000, una màquina dotada d'intel·ligència artificial, s'encarrega de controlar tots els sistemes d'una nau espacial tripulada.

Aparentment, podria semblar que les dues grans obres cinematogràfiques no tenen res en comú i que gairebé tampoc podríem establir un vincle clar entre totes dues. De fet, estan ambientades en èpoques molt diferents i van ser estrenades quasi amb deu anys de diferència. No obstant això, els dos grans directors pretenen donar resposta a les mateixes preocupacions existencials de l'ésser humà. Per exemple, *El setè segell* tracta sobre el sentit de la vida i l'eterna cerca de Déu. Kubrick i Clarke també volen definir el sentit de la vida i l'evolució de l'ésser humà a *2001*.

Kubrick defensa a *2001* una fe humana en la tecnologia. Aquesta fe sorgeix des dels primers moments de la humanitat, representats a la primera part del film, quan un primat s'ajuda d'un os per matar i caçar altres primats d'una tribu aliena o animals. Des d'aquell instant, la humanitat comença un procés evolutiu completament lligat i vinculat al sorgiment i desenvolupament de noves tecnologies, cada cop més capaces. Així doncs, a mesura que avança la pel·lícula, avança el procés evolutiu humà (representa que som més desenvolupats intel·lectualment) i el "procés evolutiu tecnològic" i ho veiem en les grans naus espacials que hi surten, com la Discovery, o el fabulós ordinador dotat d'intel·ligència

artificial HAL 9000. Aquest és una invenció, segons el professor d'investigació del CSIC i director de l'Institut d'Investigació en Intel·ligència Artificial (IIIA) Ramón López de Mántaras, difícil de poder ser imaginada amb les tecnologies i coneixements actuals. Tanmateix, tornant a allò que dèiem, Kubrick a *2001* defensa la seva visió del procés evolutiu humà i se l'imagina estretament lligat a la fe en les tecnologies per resoldre els eterns problemes als quals s'enfronta la humanitat. En el moment que els científics humans visiten el monòlit que ha aparegut a la Lluna, la humanitat encara confia cegament en les tecnologies i s'observa en fins on han pogut arribar amb elles: els primers primats han pogut evolucionar a uns humans que han estat capaços de conquerir el món i ara buscaven fer-ho també a l'espai. No obstant això, *2001* és una pel·lícula meravellosa, i també ens mostra com la mateixa humanitat comença a desconfiar de la tecnologia (com comença a perdre-hi la fe) en el moment que la nau tripulada *Discovery*, que ha estat enviada a Júpiter sota el control complet de la tecnologia amb intel·ligència artificial HAL 9000, comença a actuar de manera sospitosa i anormal. En aquest instant, la màquina s'ha apoderat completament dels mecanismes de la nau i els humans no tenen cap domini sobre ella. Així, la fe que tenien els tripulants (que representen la humanitat) en la tecnologia evoluciona cap a la por i el sentiment d'impotència contra una entitat summament amb més poder.

Paral·lelament, Bergman defensa una fe espiritual (en el Déu cristià). D'una manera sintètica, aporta una "mirada fílmica sobre el silenci de Déu", és a dir, l'eterna cerca per part de l'ésser humà de Déu amb la mort com a única certitud. Al llarg del film i, per tant, al llarg del territori suec medieval i dels personatges amb perspectives tan diferents sobre Déu, el protagonista intenta trobar evidències que li confirmin que Déu existeix i que quan el seu camí s'acabi (metafòricament al·ludint al final de la seva vida), arribarà a alguna cosa i no a la mort (al no-res que creu que és allò en què consisteix la mort). El protagonista, el cavaller Antonious Block, tal com es coneix al principi de la pel·lícula, ha estat deu anys a Terra Santa lluitant amb el seu escuder per la gràcia de Déu. Quan torna a la seva terra, torna diferent de com va marxar: se'n va anar del seu país natal a la recerca eterna de Déu i volent defensar la seva gràcia divina, sent un home completament religiós que creia cegament en Déu. Deu anys després, torna desenganyat i decebut de no haver pogut conèixer Déu. De fet, literalment indica que ha malgastat la seva vida i que abans de morir, necessita conèixer "garanties" (tal com expressa el personatge a la pel·lícula) que trobarà alguna cosa i no el no-res quan es mori. Bergman personifica la "raó humana" amb el seu personatge que necessita demostrar la seva existència científicament. Aquesta visió racional la veiem a l'escena en què Antonious es confessa davant d'un monjo en una capella cristiana (ignorant, però, que la mort l'està escoltant). Durant la confessió, divaga sobre qüestions ètiques com l'existència de Déu fent ús de la raó.

Una altra escena en què també s'observa aquesta visió racional sobre l'existència de Déu, la descobrim en la processó dels penitents que es donen fuetades i que estan acompanyats per monjos que busquen el perdó de Déu, que els ha enviat l'horror de la pesta negra. La

gent del poble rendeix tribut a un pas cerimonial que pretén aplacar la ira de Déu. Antonius, el seu escuder i els joglars, en canvi, no s'agenollen, donant a entendre que resisteixen davant de la inutilitat d'una fe cega atrapada per la superstició que fuig del pensament racional. Finalment, un dels monjos intervé a parlar sobre la mort en termes apocalíptics, defensant la idea que la mort és "omnipoderosa" i ens arribarà a tots, menys als fidels creients. Antonius es contraposa a la fe cega de Déu, perquè ell vol "entendre" Déu per mitjà de la raó i no creu aquests discursos que fugen del pensament racional. En resum, el cavaller, amenaçat constantment pel final tràgic del no-res, vol entendre-ho; expressa el seu malestar per haver "malgastat" la seva vida. Antonius expressa racionalment que no es pot afirmar allò que no es pot demostrar, però que indiscutiblement ningú pot viure feliç i tranquil sabent que "camina cap al no-res" (tal com diu al film). D'aquesta manera, indica que Déu ha d'existir i que, d'una manera o d'una altra, ha de poder demostrar que existeix. No pot copsar que tots estiguem predeterminats a acabar al no-res.

Si hagués d'escollir una escena de cada pel·lícula i intentar destriar allò en què s'assemblen i en què es diferencien, probablement em decantaria per les dues següents: pel que fa a *El setè segell*, l'escena d'Antonius Block confessant-se dins d'una capella cristiana a la mort que anava disfressada de monjo, en què divaga amb grans reflexions de l'ésser humà sobre el sentit de la vida, la mateixa mort i l'existència de Déu, i de *2001*, l'escena en què el capità David Bowman i l'altre astronauta entren a la càpsula d'escapament arran de les sospites que els han sorgit envers HAL i amb la intenció de conspirar contra ella. Aquestes dues escenes presenten la mort personificada en un personatge (*El setè segell*) i la màquina intel·ligent dotada de capacitats humanes com la curiositat i l'angoixa de voler conèixer què pensen fer els tripulants (*2001*). Malgrat que estem parlant de la mort i d'una màquina dotada d'intel·ligència artificial i hom podria dir que són dues coses completament diferents, també és cert que si les comparem podem observar certes similituds en les seves capacitats. Per exemple, de les dues escenes se'n desprèn que tant la mort com HAL són "personatges" omnipotents i omnipresents que poden arribar a qualsevol indret. És per aquest motiu que la mort es va poder fer passar per un monjo justament a la capella on era Antonius i la màquina intel·ligent va poder assabentar-se d'allò que discutien els dos astronautes tancats a la càpsula.

Un altre punt a destacar de la màquina “totpoderosa” de HAL en aquesta escena és just en el moment en què els dos astronautes entren a la càpsula i desactiven les xarxes de comunicació de la càpsula amb el sistema de HAL, inhabilitant que els pogués escoltar. Llavors, els dos astronautes confirmen que la màquina no els pot escoltar quan la criden i no contesta. Aquí, la màquina no els escoltava, però com hem vist prèviament, sí que era capaç de llegir-los els llavis i entendre què deien. Així, Kubrick ens expressa que la màquina també sospitava d'ells dos i, trencant amb les lleis amb les quals devia estar programada per obeir els humans (lleis d'Asimov), va voler conèixer què planejaven els dos astronautes i veure què podia fer ella per assegurar-se la seva pervivència. La màquina va desobeir els humans.

Segons la segona i tercera llei de la robòtica universals escrites per Isaac Asimov l'any 1942, en què un robot ha d'obeir les ordres dels éssers humans, excepte si han de procurar mal a un altre humà, i un robot ha de protegir la seva pròpia existència en la mesura que aquesta protecció no entri en conflicte amb les altres lleis, podríem anunciar que HAL dubta entre la segona i la tercera. Considero, personalment, que en aquest punt del film la màquina intel·ligent no sap si obeint les ordres dels seus humans (que li demanaven que continués amb el control de la nau amb completa normalitat) podrà garantir la seva pròpia existència. Com veiem prèviament en el film, la màquina s'assabenta de l'estrany descobriment que s'ha fet a la superfície de la Lluna i pregunta al capità David si la finalitat de la seva missió és aportar llum a l'esdeveniment i no en treu l'aigua clara. Així doncs, quan la màquina comença a dubtar de la finalitat de la missió, el dubte deriva en la desconfiança vers els seus humans (desconfiança, pèrdua de fe) i un cop arribats a aquest punt, és en el moment en què la màquina comença a mirar per la seva pròpia supervivència i es decanta a no obeir totes les ordres dels seus humans fent ús de la suposada tercera llei d'Asimov (un robot ha de protegir la seva pròpia existència). Això ens pot fer pensar que la màquina posseeix sentiments humans, com la curiositat (de conèixer què volien planejar), la desconfiança (envers els dos tripulants) i l'angoixa de saber quin futur l'espera.

En definitiva, com hem vist, els dos films han tractat històries completament diferents i ambientades en èpoques també molt diverses. No obstant això, hi hem pogut trobar algunes similituds al llarg de les descripcions d'escenes que hem fet i de les reflexions que n'hem extret. Al principi, hem parlat sobre el paper de la fe humana (fe cega) en la tecnologia a *2001*, recolzant-nos en arguments com el procés evolutiu humà completament lligat i vinculat al sorgiment i desenvolupament de noves tecnologies, cada cop més capaces, que permeten a la humanitat resoldre els eterns problemes als quals s'enfronta i confiar-hi cegament. Tot seguit, hem parlat de la transformació “fe cega-desconfiança”, en què la humanitat comença a sospitar i desconfiar de la tecnologia i en les seves capacitats, arran d'unes anomalies en el comportament de HAL (la màquina intel·ligent representa la tecnologia en general). Així, la fe que tenien els tripulants de la nau (que representen la humanitat) en la tecnologia evoluciona cap a una mena de malfiança i suspicàcia. Paral·lelament, a *El setè segell* es defensa una altra mena de fe cega: una fe espiritual. En

aquest altre film, el protagonista havia marxat en el passat a lluitar a Terra Santa durant deu anys per la gràcia de Déu, defensant una fe cega i absoluta per ell. De la mateixa manera que en la primera pel·lícula, el protagonista pateix el procés de transformació “fe cega-desconfiança”, quan torna desenganyat de Terra Santa i decebut per no haver pogut conèixer Déu, s'arriba a plantejar que Déu potser no existeix i, per tant, a desconfiar d'allò que tant havia cregut. De fet, en la pel·lícula, el protagonista després mirarà de tornar a confiar en Déu, però ho farà de manera racional i basant-se en el fet que ell no pot entendre com algú pot arribar a viure feliç i tranquil sabent que “camina al no-res”. El personatge indica que Déu ha d'existir i que necessita trobar “garanties” que trobarà alguna cosa i no el no-res quan es mori. Així, en aquest esforç del personatge per tornar a creure en Déu, però aquest cop com una creença basada en arguments lògics i no una fe cega, descobrim una diferència entre els dos films. Malgrat tot, considero que els dos processos de transformació que observem en cadascun dels films presenten algunes similituds tal com hem observat i, d'una manera interessant, tracten dos tipus de fe diferents.

L'individualisme és egoisme?

EMMA OLIETE - TERCER PREMI

El tema del meu assaig és si l'egoisme forma part ineludiblement del comportament humà, és per això que el meu objectiu és descobrir o almenys apropar-me a la resposta de si l'egoisme és un comportament essencial de l'ésser humà, si a més és necessari o és un comportament secundari i prescindible. Per això em centro més en l'individualisme. Es pot considerar que l'individualisme és egoisme? Què causa l'egoisme? Hi ha alguna manera de no ser egoistes? Són preguntes que plantejaré per poder arribar a una resposta sobre l'egoisme.

L'individualisme és egoisme? La idea que l'individualisme aprova i fomenta l'egoisme humà és una de les principals raons per les quals moltes persones el rebutgen. Es fa una caricatura del comportament humà dels qui actuen com a individus que procuren pel seu benestar personal, contraposant aquesta conducta a l'interès de la societat, com si fossin dos comportaments antagònics. Aquesta caricatura no encaixa en la definició del veritable individualisme, més aviat encaixa amb la definició de l'egoisme.

L'individualisme seria, al meu entendre, un dels motors de l'evolució humana, ens permet satisfer les necessitats pròpies sense conculcar el dret dels altres a satisfer les seves, i anant més enllà, compartir el fet de satisfer aquestes necessitats. És a partir de la segona meitat de segle XX fins avui dia, amb el triomf del consumisme, que l'individualisme és interpretat com la tendència a aïllar-se de la societat i els seus valors, així com la tendència a pensar i actuar en funció no només dels propis interessos sinó dels plaers personals i l'autosatisfacció. Però si creiem que l'individualisme defensa el dret de la persona a pensar lliurement, a autodeterminar el seu destí i actuar d'acord amb els seus propis criteris, sense que això impliqui menystenir els drets i criteris de l'altre, només llavors trobarem el veritable sentit de l'individualisme.

L'estat natural de la conducta humana és dins l'interès social de la cooperació. El millor interès dels individus és cooperar per assolir els objectius tant grupals com particulars, ja que és pràcticament impossible que la majoria dels individus puguin ser autosuficients. Tal com va dir Adam Smith a *Indagació sobre la naturalesa i les causes de la riquesa de les nacions*, els éssers humans actuen moguts per l'interès personal i en buscar el seu propi interès també promouen l'interès de la societat. Amb això també beneficiem els nostres semblants. Però actuar de forma egoista, en molts casos, no és sinònim de provocar un

perjudici als altres individus. La col·laboració espontània dels homes crea sovint coses que són superiors al que les seves ments individuals mai no haurien pogut comprendre plenament. És aquí on rau el valor de la individualitat, la capacitat de transcendir el propi interès per crear alguna cosa millor. La prova és precisament el fet que allà on els governs no destorben la recerca del benestar de cada membre de la societat, aquesta societat no deixa de prosperar com a tal. En canvi, on es posen impediments de tota mena, sigui per l'egoisme humà o per un altre factor, la societat decau a passos accelerats. Pensem en societats col·lectivitzades, que tot i no ser antagòniques amb les societats més individualitzades, tenen en comú el fet que el dictamen de la col·lectivitat o comunitat es torna el criteri per determinar el destí dels individus que la conformen. Malgrat comportar un major benestar, aprofitant tot el coneixement i el desenvolupament de les inquietuds individuals amb total independència de les determinacions socials, imposen uns criteris limitats i sovint rígids.

L'egoisme és el motor de l'activitat humana, fins al punt que fins i tot les accions que anomenem "altruistes" troben en l'egoisme el seu origen. Sempre busquem algun tipus de satisfacció, però no ha de ser necessàriament un benefici monetari, pot ser una satisfacció dels nostres valors, com per exemple un sentiment positiu per haver fet el que és correcte. Quan un individu aconsegueix prendre consciència de característiques com aquesta i aconsegueix canalitzar-la de manera positiva per a la seva vida personal, aconsegueix recollir una virtut en benefici propi i de la societat. Finalment, podem relacionar allò que hem dit fins ara amb el concepte de llibertat de Durkheim, que la defineix com una habilitat pròpia d'éssers humans que viuen i construeixen una societat a partir d'accions en què l'interès de l'home individual no és determinant sinó que ho és l'interès de l'ésser humà en la condició més genèrica.

El món és cada cop més un tot, els individus reben o consumeixen la informació i els béns procedents de tot el món. Els interessos estratègics i econòmics de les grans potències i de les multinacionals han generat més problemes dels que han resolt i han originat una crisi profunda a la civilització que afecta les societats d'Occident. Aquest potencial autodestructiu pot generar l'egoisme com a mecanisme d'autodefensa, però hem de pensar que la consciència de la pròpia autodestrucció pot obrir un camí d'esperança, d'aprenentatge de viure, compartir i comunicar-se com a integrants d'un planeta. La concepció individualista pròpia de la modernitat, encara que inicialment basada en un determinat model de producció i distribució econòmica, ens proporciona elements per cercar noves vies d'organització social. Podríem dir que el destí de l'espècie humana és també el destí de l'individu, i que el destí històric és també la pròpia història individual. L'evolució de l'espècie humana ho corroboraria. Durant molts milions d'anys l'ésser humà ha carregat amb el seu enorme cervell, cosa que li comportava una despesa energètica excepcional, però l'evolució produïda en més de dos milions d'anys va dotar-lo d'unes característiques que el situen per sobre de la resta dels habitants de la terra: el fet de cami-

nar drets i alliberar els braços va permetre'ls una visió elevada i habilitats manuals extraordinàries. Alhora aquesta evolució comportà inconvenients com ara que els nadons naixessin prematurs en un bon percentatge i que depenguessin uns quants anys dels adults. Això ens duu a afirmar que l'ésser humà necessita una comunitat per sobreviure, desenvolupar-se, aprendre i arribar a adquirir les habilitats que els diferencien de les altres espècies, de la mateixa manera que necessita preservar i desenvolupar les pròpies necessitats i inquietuds. La perpetuació de l'espècie ve marcada per aquesta socialització de l'aprenentatge tant individual com del conjunt de la humanitat. Hi ha la idea generalitzada que no fer allò que els altres esperen de nosaltres és una forma d'egoisme, i això s'utilitza com a arma de manipulació. Quan comencem a buscar el nostre propi camí, se'ns condemna, se'ns retreu i se'ns etiqueta de desconsiderats i desagrats.

És egoista algú que no admet un abús psicològic sobre la seva persona, algú que es nega a deixar de banda la seva felicitat per la de l'altre? Si reprenem la qüestió que plantejàvem al principi de si hi ha alguna manera de no ser egoistes, depenent de la perspectiva des de la qual es miri l'egoisme, es pot entendre com una actitud negativa al cent per cent, representativa de la manca absoluta de preocupació pel benestar aliè, o també com una manera de buscar el propi i de fer-se respectar. Les idees poden ser fetes servir per més de dues persones al mateix temps, les poden intercanviar i poden continuar utilitzant la que tenien. Si aquest procés es repeteix amb deu persones amb idees diferents, cadascuna d'elles acabarà amb deu idees. La mesura del coneixement s'estableix en funció de les interaccions que haguem tingut, de la innovació i de la connexió entre les individualitats. La connexió amb la resta del món és, doncs, fonamental per gaudir del progrés i transcendir l'egoisme entenent, com dèiem, l'egoisme com el resultat de la recerca del propi benestar.

Obrim ara una reflexió al voltant d'una notícia apareguda a mitjans de gener informant de la mort per hipotèrmia del fotògraf suís René Robert (autor de fotografies icòniques de grans artistes del flamenc, com Paco de Lucía o Camarón) en un carrer concorregut de París després de patir una caiguda. Aquest fet va obrir el debat sobre com és possible que ningú s'acostés a auxiliar-lo en nou hores i com s'ha normalitzat a les grans ciutats el fet d'acceptar que persones visquin i morin a la intempèrie. L'egoisme que manca de sensibilitat és un dels factors que fan que apartem la mirada d'una realitat que ens incomoda. És aquest potencial autodestructiu que pot generar l'egoisme quan es manifesta com a mecanisme d'autodefensa. Si bé en les societats petites, rurals, on gairebé tothom es coneix i on les persones depenen més les unes de les altres, és on normalment hi ha més humanitat, a les grans ciutats l'increment arribant a excés de l'individualisme fa que trobem actituds més impersonals. Això ens duu a pensar que les grans concentracions de persones són lluny d'afavorir la col·laboració i el bé comú és en la majoria dels casos el desencadenant d'un aïllament que comporta la falta d'empatia, compassió i generositat. En definitiva, l'egoisme egocèntric en la seva vessant més crua. La ciència ho té estudiat, en algunes societats com poden ser la francesa o l'espanyola hi ha un augment de l'individua-

lisme. L'actual *homo economicus*, com anomenem el comportament humà racional i egoista davant d'estímul econòmic, atemptaria contra l'Homo sapiens i tendeix a destruir-lo, no només destruir les condicions socials de l'existència dels homes sinó també l'essència de la seva condició humana. Si el procés d'hominització va ser un procés de socialització, en el curs del qual els homes es van fer humans (*sapiens*), i així mateix el procés de socialització va ser cada cop més individualitzador, actualment aquest procés sembla haver donat lloc a un individualisme tan individualista, que atempta contra la mateixa condició social i humana dels individus.

Així, doncs, caldrà estar alerta i prendre mesures ja des de l'escola per reforçar els comportaments que sorgeixen de l'egoisme però que amplien horitzons cap a la col·laboració dels individus, com poden ser:

- Promoure la capacitat de projectar-se com a individu per aconseguir un fi vàlid que millori la comunitat.
- Fomentar l'obtenció de recursos i la utilització en benefici de tots.

Som lliures llavors o no?

ALBA CARTRÓ - PREMI ESPECIAL

La pregunta sobre si com a éssers humans som lliures o si existeix el lliure albir ha estat una de les grans qüestions de la filosofia i no crec que es pugui respondre així com així, però si més no aquest és el tema en què se centra el meu assaig.

Per començar traiem els humans de l'equació i fixem-nos en el món material. Per mi la natura o les lleis de la física segueixen la teoria de la causa-efecte: tot té una causa i posteriorment un efecte i, per tant, no existeix l'atzar. És a dir, si jo llanço un dau i surt un 6 és perquè quan el dau era a la meva mà estava en una posició determinada i l'he llençat d'una manera determinada que ha fet que fes les voltes que ha fet i llavors caigués amb la cara del sis cap amunt.

Però la realitat no és tan senzilla, i un esdeveniment té una grandíssima quantitat de causes així com també pot tenir una grandíssima quantitat d'efectes (el que és conegut com l'efecte papallona). No obstant això, les causes segueixen existint encara que no les sapiguem. En aquest cas, doncs, seria una qüestió de temps, recursos i tecnologia que la raça humana conegués tots els secrets de l'univers i, per tant, arribéssim a ser coneixedors del present i del passat, amb tots els infinits coneixements que això comporta? Llavors, un cop sabéssim les causes, també podríem saber els efectes; així, gràcies a les lleis de la gravetat podem determinar quants segons triga a caure una determinada massa des d'una certa alçada (al planeta Terra).

Què passa si intentem aplicar aquesta teoria al comportament humà? Bé, jo segueixo pensant que és vàlida. Si intentem trobar la raó per la qual actuem, crec que està determinada per la nostra personalitat concreta (potser el material genètic) i per les experiències viscudes, en què també entra l'educació que hem rebut. Una experiència que haguem viscut tindrà una influència en les nostres decisions, tot i que no les determinarà del tot, és per això que dues persones que hagin passat pel mateix accident o la mateixa malaltia poden tenir vides amb rumbos diferents, però això és perquè el que determina com actuem és la combinació d'aquestes experiències amb la nostra personalitat, amb com ens afecten i quins pensaments ens provoquen. De nou, tot això són variables que en realitat no podem triar.

Per tant, prenem decisions perquè som d'una certa manera i hem crescut en un ambient concret; per exemple, si sabem que el color preferit d'una persona és el blau i li donem a triar entre un cartell amb el fons vermell o un cartell amb el fons blau, triarà el blau (obviant altres factors com la finalitat del cartell o l'estat emocional de la persona en el moment). Així, els humans no tenim lliure albir en principi, ja que no triem com som ni triem què vivim, què ens afecta i què ens marca la personalitat.

Combinem, doncs, la natura i el comportament humà. En el moment en què un individu ha de prendre una decisió hi influeixen unes causes (naturals, del món material). Aquest individu reflexionarà, arribarà a certs arguments i certes conclusions (segons la personalitat i les experiències viscudes), i finalment acabarà decidint, posem pel cas que decideix agafar el camí esquerre en una cruïlla. No té sentit preguntar-se "què hauria passat si hagués triat el camí de la dreta?" ja que no l'hauria triat mai; si ens remuntem al passat les causes seran les mateixes, els arguments i les conclusions de l'individu també i tornarà a triar l'esquerra. Per alterar una decisió s'ha d'alterar el que ha influït en aquella decisió i això ja és fer "trampes". De nou, el que ha determinat la seva elecció, les causes naturals, la personalitat i les experiències viscudes, han sigut elements no controlats per l'individu, que en realitat té una posició passiva. Aquesta és una altra prova que no existeix el lliure albir, nosaltres només som petits titelles amb un comportament que pot arribar a ser previsible, des del meu punt de vista. És més, aquesta afirmació gairebé sempre acaba sent polèmica i desperta com una veueta que diu que és mentida, que som lliures perquè podem ser espontanis, prendre mesures estranyes i decisions aleatòries, però tot això no deixa de ser l'efecte o la resposta a un atac a la nostra estimada i suposada llibertat.

Trobo que els éssers humans som egoistes per naturalesa o si més no, d'egocèntrics, en som segur. És per això que la teoria heliocentrista va trigar tant a ser acceptada i per això ens veiem sempre com l'espècie superior, dominant, més intel·ligent que les altres. Creiem que el fet que tinguem tecnologia avançada, un llenguatge (o més d'un) o una escriptura ens fa més lliures, ens fa diferents, però en la immensitat de l'univers en què vivim em semblaria neci afirmar que som una espècie desenvolupada. Jo en tot cas diria que som una espècie en període de prova o en període de desenvolupament.

Per tant, tornant enrere, si no tenim lliure albir i com deia està tot determinat, en saber tots els detalls del present i del passat podríem arribar a predir el futur amb certesa? Arribaria, en un futur, el moment en què poguéssim consultar què passarà demà o com ens morirem? Això tindria conseqüències devastadores, en aquesta distopia la creativitat i l'art hauran mort. Per què mirar una pel·lícula de la qual ja saps el final? Com et pot fer gràcia un acudit si ja sabies que seria dit? No obstant això, no crec que sigui possible arribar a aquest extrem, per dues raons principals.

En primer lloc, la informació que conté el nostre univers m'atreviria a dir que és infinita, i no només això sinó que va augmentant exponencialment a cada segon que passa. Els esdeve-

niments tendeixen a tenir cada vegada més causes. Per exemple: quan un nadó riu, pot ser per imitació o per algun estímul interessant per a ell; en canvi, quan riu una persona adulta hi han influït moltes més coses, com el que deia de la personalitat, les experiències, a part de l'acudit o la situació en si. A més, com que el temps no es pot pausar, si arribéssim a saber-ho tot, al cap d'un segon hi hauria milers de successos arreu del món que serien desconeguts, o inclús per arribar a conèixer el passat hauríem de dedicar-hi temps, que es convertiria en més passat per conèixer. D'aquesta manera, com més descobríssim sobre el passat, més passat hi hauria per descobrir i el "nou passat" seria més complex, per tant, no podríem arribar a saber-ho tot completament.

La segona raó és que el coneixement d'una predicció l'invalida, és a dir, si jo sé el meu futur puc decidir canviar-lo. Si jo et dic que demà a les 10:35 et caurà el cafè a sobre perquè ensopegaràs amb un graó pel carrer, és tan simple com que llavors vigilis quan caminis i la predicció serà falsa. Però llavors jo hauria vist que vigilaries i no ensopegaries? Aquí es crea una paradoxa que confirma que no podríem realment predir-ho tot.

Ted Chiang (1) parla d'aquesta segona raó i posa l'exemple d'una màquina que anomena *predictor*. Aquest petit instrument només consta d'un led verd i un botó: un segon abans de prémer el botó s'encén el llum i si intentes infringir les normes, no pots. Els que compren un predictor hi juguen uns quants dies i després sembla que hi perden l'interès, però ningú pot oblidar el que significa. Així, molts simplement deixen de prendre decisions i alguns arriben al que Chiang anomena "mutisme acinètic", en què ni tan sols es mouen, no perquè no puguin sinó perquè han perdut la motivació. Els metges proven d'argumentar amb ells mentre encara parlen dient que res ha canviat des del mes passat i que si ara no són lliures, abans del *predictor* tampoc, però ells responen "Sí, però ara ja ho sé", i alguns fins i tot no tornen a dir res més.

El que m'ha salvat de caure en aquest mutisme acinètic mentre escrivia aquest assaig (a part de la data d'entrega) ha estat el fet que jo hagi escrit tot això i hagi pensat en aquest tema. Si tot està determinat i tot està escrit, per què hauria d'acabar el batxillerat? Per què hauria d'acabar aquest paràgraf? Potser m'equivoco i això és un intent del meu subconscient de fer-me creure la il·lusió del lliure albir, però tot i que no podem controlar gran part del nostre voltant i inclús de nosaltres mateixos, m'agrada pensar que ens queda una petita part que sí que podem controlar: el nostre pensament. La imaginació és de les poques coses que no tenen límits: si ara em vull imaginar una girafa lila amb patins, ho puc fer; i si vull que estigui patinant sobre la lluna mentre plouen caramels, també. Però, repeteixo, potser només segueixo el consell de Ted Chiang i simplement estic fent veure que tenim lliure albir.

(1) Ted Chiang, "El que s'espera de nosaltres", a *Exhalació*, Mai Més, 2020, pàg. 61-64.

El silenci

AINA JODAR - PREMI ESPECIAL

El silenci. És possible? Estem mai en silenci? O estem en el silenci? Podríem dir que no. Sempre hi ha quelcom per parar l'orella. El nostre cos o els nostres pensaments que venen i se'n van. Però escoltar-nos atentament també pot ser silenci. Silenciar l'exterior i enfocar-nos en l'interior. Aleshores, el silenci és per escoltar?

Sí, atès que aquest no és mut sinó molt significatiu i eloqüent, així que sovint surt més a compte un silenci que mil paraules, per protegir-nos dels seus perills, ja que aquestes són com bales, un cop disparades no hi ha retorn i poden provocar dolor i patiment. Com va dir Aristòtil, "l'home és amo del seu silenci i esclau de les seves paraules". Per tant, hem de vigilar el que diem i parar l'orella sense obrir la boca com ens adverteix Zenón de Elea: "La natura ens ha donat dues orelles i una sola boca per recordar-nos que val més la pena sentir que parlar".

Però, què és el silenci? Potser és la calma o la tranquil·litat, o és el moment d'incomoditat entre dues persones abans que algú trenqui el gel o més ben dit el silenci. Tanmateix, aquest concepte va molt més enllà i es fa difícil definir-lo amb tan sols una paraula o fins i tot més d'una, fet irònic, ja que descriure'l seria trencar-lo. És un aspecte ambigu que engloba diverses tipologies ben diferents del que realment pot significar.

Hi ha persones que diuen que el silenci incomoda i que es produeix en situacions desagradables. Quan et quedes sense paraules en una exposició o en blanc en un examen, el minut etern dins l'ascensor al costat del veí del tercer on et veus obligat a parlar del temps, aquell segon de més que triga l'altra persona a contestar per *whatsapp* o quan s'han acabat els temes de conversa i ja no saps què més preguntar. Són com petites llargues esperes que, produeixen neguit i inseguretat, que intentem omplir desesperadament amb diàlegs absurds i bajanades.

Per altres, el silenci pot suposar la calma, un moment de tranquil·litat per compartir amb un mateix. Escoltar la suau respiració que fa pujar i baixar lentament la panxa, acompanyada dels batecs del cor relaxat; o quan les parpelles comencen a pesar i els ulls se't tanquen a poc a poc i juguen atrevidament a passar o no la línia de quedar-se profundament adormits. Sentir-se lliure, sense preocupacions, només gaudint.

Tanmateix, a vegades representa l'instant després d'una pèrdua, el desconsol de la soledat. El silenci que eixuga les llàgrimes nues que acaronen el trist rostre. El sentiment que et falta alguna cosa que no sàbies que trobaries tant a faltar. Quan algú que estimes se'n va i deixa un record melancòlic i un buit que s'omple amb silenci.

El silenci també pot representar la companyia; l'estabilitat emocional dels que ens fan sentir com a casa. Aquell confort que ens proporciona aquella persona especial a qui li pots explicar realment com et sents sense preocupar-te del que pot arribar a pensar. Tal com diu la psiquiatra Marian Rojas, necessitem una "persona vitamina" que ens transmeti energia positiva, ens inspire, ens animi i ens aporti la confiança que necessitem per ser la millor versió de nosaltres mateixos.

Encara que siguin antònims el soroll i el silenci poden anar agafats de la mà. A vegades per relaxar-nos ens posem a sentir qualsevol so que ens recorda la natura, les onades que xoquen a la vora de la platja, els ocells que piulen un dia de primavera, la pluja que pica a la finestra amb força, el xiuxiueig del vent que bufa amb ganes, el cruixit de les fulles seques de la tardor. Aquestes melodies que ens regala la natura també són silenci perquè ens acompanyen i no trenquen la calma.

La paraula justa, igual que el soroll, no esguerra la musicalitat de l'entorn. És una resposta ben meditada per no penedir-se'n després de ser dita. També és el to amb el qual es diu, un d'inofensiu sense maldat ni mal humor. Una expressió curta i concisa; sense mots de més ni que tampoc sigui empobrida. Per no fer malbé el silenci, un parlar que no sigui estrident i que s'hagi pensat abans.

El silenci, tal com diu Josep Maria Esquirol en el seu llibre *La resistència íntima*, és afinar els sentits, bàsicament obrint-los i estant en vigilància, fer com si els ulls fossin l'oïda i l'oïda els ulls. El que em fa pensar és que els tenim connectats i que perquè hi hagi un silenci absolut ha d'haver-hi una sintonia entre ells. Perquè no és una cosa d'un sol sentit, s'ha de percebre amb tots, no només amb l'orella. Quan tots cinc estiguin lligats, podent notar, escoltar, veure, oler i assaborir, el silenci estarà preparat per mostrar-se.

La connexió sensitiva és important per promoure un estat conscient d'un mateix i viure el moment present. Ens ajuda a concentrar-nos i a evadir-nos dels problemes per posteriorment afrontar-los d'una millor manera. El silenci aconsegueix que canalitzem l'energia i ens enfoquem positivament a la vida. Per això és tan rellevant i necessari per al nostre dia a dia.

Malgrat això, és difícil trobar silenci avui en dia. La dificultat que tenim és que ens veiem obligats a obrir els ulls constantment; observem anuncis per tot arreu, miris on miris hi ha una tanca publicitària o un cartell que ens embruta la vista i el pensament, ja que ens influ-

eixen sense el nostre permís.

La contaminació acústica és també un dels dilemes més destacats. Les noves tecnologies ens porten cap a una nova era, molt més desenvolupada, però amb mancances d'una altra mena. Sense pauses per reposar ni dedicar estones al pensament, sense permetre'ns el luxe de gaudir d'aquest gran element que ens dona la vida, el silenci, que necessitem per sobreviure, per madurar i per reflexionar.

Podem afirmar que la importància del silenci és significativa i impactant en les nostres vides. Un bon ús del silenci ens pot portar a una millor versió i perspectiva de nosaltres mateixos que ens ajudi a deixar endarrere la negativitat i les respostes no meditades. És possible gaudir-lo de qualsevol forma, ja que n'hi ha d'infinites i cadascú en viu una de diferent; però el que és crucial és que tothom pugui entendre i saber com utilitzar-lo; que fem conèixer al món que el silenci és molt més que un silenci i que com va dir Beethoven: "Mai trenquis el silenci si no és per millorar-lo".

Moralitat en situacions extremes

PAU SAAVEDRA - PREMI ESPECIAL

L'objectiu d'aquest assaig és reflexionar sobre la moralitat de determinades accions en algunes situacions extremes. Per exemple: "seria moral matar en defensa pròpia?" o "seria moral ocultar un delictes si l'ha comès una persona que t'estimes?". L'enfocament adoptat en aquest treball és avaluar els conflictes morals entre el que diu la raó i el que ens dicten els nostres sentiments. Un cas podria ser: "què passaria si ens mengéssim un difunt si no hi ha altre aliment?" o "és moral ajudar un familiar a morir (eutanàsia) perquè està patint?". En aquest assaig el meu referent principal serà Kant i reflexionaré bàsicament mitjançant els conceptes de l'imperatiu categòric i la regla d'or i també tractaré les crítiques a la raó pràctica i a la raó pura, la llei del talió i el codi d'Hammurabi. Utilitzaré aquests referents del passat ja que tot i que els exemples que he donat (i donaré en les conclusions) són actuals, aquest és un tema que la filosofia tracta des de fa molts anys.

Kant va fer tres crítiques a tres idees que la filosofia ha tractat al llarg del temps: la crítica a la idea de la veritat, a la del bé i a la de la bellesa. Jo em centraré en les crítiques a la idea de la veritat i a la del bé (la crítica de la raó pura i de la raó pràctica, respectivament). La crítica a la raó pura és una crítica científica en què Kant diu que el que podem conèixer són el conjunt d'objectes i successos que tenen lloc en un espai-temps, i que coneixem per l'experiència. Tot això és el que Kant anomena "Naturalesa". En la crítica a la raó pràctica diu com ens hem de comportar moralment. Els humans no coneixem el bé, ja que no és de la Naturalesa (no succeeix en un temps i en un lloc concret), el bé a què ens referim és el deure moral. El deure moral és el que s'ha de fer en cada situació, fet que deduíem a partir de seguir únicament la raó. Per tant, el deure és el bé moral (la norma de les accions morals).

En aquest aspecte Kant té una semblança amb el cristianisme primitiu. Tots dos diuen que s'ha de posar el bé general per davant dels interessos propis. Kant pregona que quan renunciem a la raó i actuem guiats per les teves emocions, la teva llibertat desapareix ja que ets dependent d'alguna cosa externa, en aquest cas de les emocions, que t'impedeixen entrar en el regne de la llibertat. Per posar-ho en context, durant l'època en què Kant va viure hi havia dos corrents filosòfics relacionats amb la llibertat: la llibertat sense límits/normes i la llibertat sense dependència (el corrent que defensava Kant). Segons Kant, si actues sota la influència d'aspectes externs (si el teu jo/ànima actua sota la influèn-

cia d'aspetes externs), no ets lliure.

Kant expressa la idea del paràgraf anterior amb la idea de dret natural, el dret a no ser dominat per ningú, vigent des d'abans de l'organització política i, per tant, intemporal (com l'imperatiu categòric). Kant entén com a imperatiu categòric el deure moral que és bo si és possible universalitzar-lo sense contradiccions. Per tant, el bé ha de ser alguna cosa que es pugui fer en qualsevol circumstància. Entenent l'imperatiu com a "proposició que enuncia la necessitat d'una acció. L'imperatiu és un manament que s'experimenta pel verb 'caldre' o 'haver de'. És la forma de la determinació d'una voluntat finita". El filòsof diferencia entre dos tipus d'imperatius. L'hipotètic, que és aquell que es fa amb la intenció d'obtenir alguna cosa a canvi i que depenent de la situació canvia. En seria un exemple, "No robis si vols ser popular". Aquest imperatiu implica un interès. En canvi, l'imperatiu categòric és un imperatiu universal i, per tant, és independent de la situació, com pot ser: "No robaràs". En aquest enunciat no hi ha cap interès. Per tant, en l'àmbit moral només hi ha un imperatiu que valgui. Aquest està formulat de dues maneres: "Actua només d'acord amb la màxima que permet i alhora es converteix en una llei universal". "Actueu, doncs, per tractar la humanitat, ja sigui en la vostra persona o en una altra, sempre com a finalitat i mai com un mitjà i prou".

Aquestes dues maneres de formular l'imperatiu categòric tenen una semblança amb la regla d'or, considerada el comú denominador de la moralitat històrica. Aquesta regla apareix a l'evangelí de Mateu 7:12, però se'l considera un principi tan vell com la humanitat i, per tant, anterior al cristianisme. De fet, aquest principi es pot trobar en totes les cultures i societats i és el factor de semblança de la majoria dels codis de la moral i les religions.

La regla d'or diu: tracta els altres com vols que et tractin. Aquest enunciat és el mateix que dir "ull per ull", malgrat que sigui considerat l'oposat. La llei de talió expressa que una persona rebrà un càstig equitatiu al que ha provocat.

- La llei 195 establia que si un fill pega al pare, li tallaran les mans.
- La 196, si un home lliure buida l'ull d'un fill d'home lliure, se li buidarà l'ull a ell.
- La 197, si trenca un os d'un home, se li trencarà un os.

Aquestes tres lleis pertanyen al Codi d'Hammurabi, que va ser rei de Babilònia el 1792 a.C. Les lleis estaven basades en la llei de talió.

En un principi sembla que siguin oposats ja que la regla d'or és positiva i la llei de talió, negativa, però realment si un home lliure tracta els altres com vol ser tractat, no buidarà l'ull d'un altre home lliure. Malgrat que sembla molt clar aquest fet, hi pot haver algunes contradiccions. Per exemple, si un masoquista tractés els altres com vol que el tractin, començaria a fer mal a la gent. Per tant, la regla d'or pertany al que Kant anomena "regles pràctiques", és a dir, és un principi normatiu per actuar rectament, però no és de caire universal, en el sentit que no indica el que cal fer en tots els casos i sense excepció. És per

això que G. H. Von Wright a *The varieties of goodness* (1963) va proposar canviar la regla: "Fes als altres el que ells volen que els facis". En aquesta "nova regla d'or" fer el bé no és qualsevol acció, el bé només pot ser interpretat per qui rep l'acció. Aquesta última versió s'assimila més al que Kant defensava, perquè recordem que Kant predicava una regla sense contradiccions.

Per concloure aquest assaig volia escriure alguns exemples actuals del que he anat explicant i al final expressar la meva visió. El primer punt seria com ens hem de comportar/actuar moralment, és a dir, actuar segons el que amb la raó deduïm que és fer el bé. Per exemple, en el cas dels immigrants que fugen de països en guerra i arriben a les fronteres d'Europa, la raó ens diu que hauríem d'obrir les fronteres perquè és el que és moralment correcte, el que està bé. Però les persones no són lliures com diu Kant i les decisions les prenen amb els sentiments i, en aquest cas, la por de ser envaïts, de perdre els privilegis i el benestar, els porten a posar fronteres i camps de refugiats per aturar-los (que són les excuses que no permeten entrar al regne de la llibertat).

Continuant amb l'exemple del refugiats i immigrants, sabent que molts d'ells es moren al mar, segons la regla d'or nosaltres els hauríem d'acollir, salvar i ajudar, ja que això és el que a tots ens agradaria que ens fessin en una situació semblant. Però malgrat tot, no ho fem i, per tant, si seguim la llei de talió, hauríem de rebre un càstig equitatiu. Però per què no és així, si aquestes dues regles/lleis són el comú denominador de les societats considerades civilitzades? Doncs, pel que he pogut reflexionar, és perquè no existeix un imperatiu categòric, sinó que tenen més importància els hipotètics. És a dir, si no deixem que els immigrants tinguin una millor vida és perquè pensem que no ens és favorable i, per tant, tenim un interès que no entrin (no els deixis entrar si vols mantenir els teus privilegis). Si seguíssim un imperatiu categòric, que recordem que ha de ser universalitzable en tot moment sense tenir en compte ni l'espai ni el temps, hauríem d'ajudar-los perquè és allò que a nosaltres ens agradaria que ens fessin en una situació similar (deixa'ls entrar), que és el mateix que diu la regla d'or.

Els imperatius hipotètics també es poden aplicar al contrari, en sentit positiu. Ara en posaré un exemple diferent i és el fet que els EUA tinguin interès que Ucraïna entri a l'OTAN per poder posar míssils al costat de Rússia i així exercir pressió i incomoditat als russos (anima Ucraïna a unir-se a l'OTAN per tenir més poder).

La meva conclusió és que els humans no seguim una lògica racional en els moments extrems, som éssers no lliures segons Kant. És per això que no es pot jutjar la moralitat d'una persona en aquestes situacions ja que no segueix la raó, que és el camí per entendre quin és el deure moral que hem de seguir (com ens hem de comportar en cada situació) i, per tant, no està sent fidel a la regla d'or. Malgrat tot, en la història hi ha casos de persones que han tingut comportaments racionals en situacions extremes. En aquest cas aquestes persones són generalment tractades com a herois. En seria un exemple Oskar Schindler: un

industrial txec, d'origen alemany que va salvar de l'holocaust 1.200 treballadors seus d'origen jueu durant la Segona Guerra Mundial, anteposant el bé a la seva pròpia seguretat. Com a últim punt de la meva conclusió, posaré un últim exemple que serveixi com a punt d'inici per a una reflexió: seria moral salvar un nounat abans que qualsevol persona d'una edat superior? Com he dit, la moralitat en aquesta situació no es podria valorar ja que no hi hauria una norma que determinés el comportament independentment dels casos, ja que si la persona fos un familiar proper nostre escolliríem salvar la vida del nostre familiar abans que la d'un nounat.